

Vilniaus universitetas
Tarptautinis žinių ekonomikos ir žinių vadybos centras

Vladas Bogdanovicus
Tarptautinės komunikacijos (Nuotolinių) studijų programos studentas

KRIZIŲ VADYBA INFORMACIJOS VISUOMENĖJE: SPECIFIKA IR TENDENCIJOS.

(Magistro darbas)

Vadovas
Prof. Renaldas Gudauskas

Vilnius, 2007

Vlodo Bogdanovičiaus Magistro darbas

(magistranto (-ės) vardas, pavardė)

tema: Krizių vadyba informacijos visuomenėje: specifika ir tendencijos

parengtas gynimui.

(data)

(vadovo parašas)

Darbas įregistruotas Tarptautinis žinių ekonomikos ir žinių vadybos Centre

(data)

(raštvėdės parašas)

Magistro darbą ginti leidžiu

(data)

(Centro direktoriaus parašas)

Recenzentu skiriu _____

(data)

(Centro direktoriaus parašas)

Darbą recenzavimui gavau

(data)

(recenzento parašas)

Vladas, Bogdanovicus

Bo-99 Krizių vadyba informacijos visuomenėje: specifika ir tendencijos: magistro darbas / Vladas Bogdanovičius; mokslinis vadovas Prof. Renaldas Gudauskas; Vilniaus universitetas. Tarptautinis žinių ekonomikos ir žinių vadybos centras. – Vilnius, 2007. – 63, [3] lap. : lent. – Mašindr. – Santr. angl. – Bibliogr.: p. 57-59 (29 pavad.)

UDK 316.3:65.011

Magistro *darbo objektas* – krizių vadyba informacijos visuomenėje. Darbo tikslas – išanalizuoti informacijos visuomenės specifika ir tendencijas. Parodyti, kaip keitėsi visuomenė per paskutinius 20 metų, kokie pokyčiai įvyko. Atskleisti, kokios krizes gali ištikti informacijos visuomenė. Išanalizuoti, naudojant informacijos visuomenės teorijas, kaip susidarė informacijos visuomenė

Pagrindiniai *darbo uždaviniai*: sudaryti mokslinių publikacijų sąrašą; išnagrinėti jų turinį; remiantis literatūros šaltinių autoriais nustatyti informacijos visuomenės ir krizių vadybos sąveiką; išnagrinėti jų įtaką ekonominiame, politiniame ir sociologiniame visuomenės gyvenime.

Naudojantis mokslinių publikacijų analize, prieita prie išvados, kad per paskutinius 20 metų visuomenėje įvyko dideli pasikeitimai. Atsirado toks reiškinys kaip informacijos visuomenė. Gyvenimas tampa vis daugiau dinamiškesnis. Pasiketusi verslo valdymo politiką reikalauja greitų problemų sprendimo. Krizių vadyba tampa viena iš pagrindinių ašių įvairių disciplinų, įvairiose šalyse, valdant organizacijas ir jų komunikaciją.

Darbe gausu medžiagos apie tai, kas gi yra informacijos visuomenė, kokios jos tendencijos ir specifika. Kaip informacinės technologijos įtakoja ekonominį, politinį ir sociologinį visuomenės gyvenimą.

Darbe kalbama, kas atsitinka krizės metu, kaip galima įveikti krizę bei koku būdu galima jai pasiruošti.

Magistrinis darbas *gali būti naudingas* krizių vadybos srities studentams, šių disciplinų dėstytojams, ir dirbantiesiems vadybos, krizių vadybos srityje.

TURINYS

ĮVADAS.....	5
1. INFORMACIJOS VISUOMENĖS IŠTAKOS	6
1.1. Informacijos visuomenės sampratos ir apibrėžimai	7
1.2. Informacijos visuomenės principai ir vaidmenys.....	15
1.3. Specifika.....	16
1.4. Tendencijos	26
2. INFORMACIJOS VISUOMENĖS TEORIJS PAGAL T. ROSZAKĄ IR M. CASTELLSĄ.....	30
3. INFORMACINĖS TECHNOLOGIJOS	35
3.1. Esminiai informacijos visuomenės technologijų bruožai.....	36
3.2. Informacijos technologijų ir IT inovacijų funkcijos informacijos visuomenėje	38
4. KRIZĖS IR KRIZIŲ VADYBOS SAMPRATOS	40
4.1. Krizių rūšys	41
4.2. Krizių prevencija	43
4.3. Krizių sprendimas ir metodikos	45
4.4. Restruktūralizacija.....	49
IŠVADOS.....	54
BIBLIOGRAFINIŲ NUORODŲ SĄRAŠAS:	57
CRISIS MANAGEMENT IN THE INFORMATION SOCIETY: CHARACTER AND TENDENCIES (SUMMARY).....	60

PRIEDAI

1 priedas (lentelė)

IVADAS

Esame ant kokybiškai naujo tipo visuomenės - informacijos visuomenės - slenksčio. Tačiau užliuliuoti jos saldžių pažadų ir beatodairiškai verždamiesi josios link, dažnai sąmoningai ar nesąmoningai pamirštame seną kaip pasaulis taisyklę, kad kiekvienas pokytis be teigiamų padarinių, deja, su savimi atsineša ir aibę neigiamų. Neigiamų padarinių įsisąmoninimas ir įvardijimas yra ne mažiau svarbus, o gal net ir svarbesnis, nei gerųjų vienokio ar kitokio pokyčio padarinių akcentavimas.

Robertas Macnamara Kubos krizės metu pasakė "daugiau nebėra tokio reiškinio kaip strategija. Yra tik krizių vadyba."

Krizių vadybos sąvoka dažnai vartojama diplomatijos sluoksniuose, tačiau krizė yra reiškinys, kuris gali atsitikti bet kurioje organizacijoje, kaip išorinių ar vidinių įvykių logika verčia priimti skubius sprendimus. Kitaip tariant, krizė - tai reiškinys, kuris šiame neapibrėžtumų ir grėsmių amžiuje yra visada greta mūsų.

Įvairūs autoriai krizes bei jų vadybą traktuoja skirtingai. Vieni tai prilygina stichinei nelaimei, kiti autoriai pasisako, kad krizės yra pastovūs organizacijų palydovai, kurių numatymas bei sutvarkymas, ar prisitaikymas ne tik nežaloja organizacijos, bet ir sąlygoja jos stiprėjimą. Nuo krizių neapsaugota nė viena organizacija. Krizė - tai nebūtinai ekologinės nelaimės, bet ir staigus akcininkų pasikeitimas ar vartotojų nusiskundimas dėl produkcijos kokybės.

Krizių vadyba apima:

Organizacijos veiklos ir jos aplinkos silpnųjų bei grėsmių analizę

Galimų krizės vystimosi scenarijų bei jų įveikimo programų modeliavimą

Krizės komunikacijos veiksmų plano parengimą

Krizės komunikacijos komandos sudarymą ir apmokymus.

Pokrizinė komunikacija

Efektyviai krizių vadybai būtiniausias dalykas yra gebėjimas keistis, prisitaikyti prie naujovių, prie besikeičiančių išorės sąlyginę komunikaciją.

Šiame darbe išnagrinėsiu kas yra informacijos visuomenė, kokia yra jos specifika ir tendencijos, kaip galima pasiruošti krizei arba jai ištikus neskaudžiai ją lokalizuoti.

Nagrinėjant šiuos klausimus atliksiu palyginamąjį literatūros šaltinių analizę, apžvelgsiu įvairias teorijas nagrinėjančias informacijos visuomenės sampratą. Tik išsiaiškinus kas yra informacijos visuomenė bus įmanoma įvardyti jos problemas bei problemų sprendimus.

Analizėj naudosisuos informacijos visuomenės teorijomis, jas palygindamas.

1. INFORMACIJOS VISUOMENĖS IŠTAKOS

Viena pagrindinių temų šiandienos socialiniuose moksluose - staigus informacijos visuomenės atsiradimas. Dauguma autorių kalba apie informaciją kaip pagrindinį moderniosios visuomenės bruožą ir pažymi, jog įžengėme į informacijos amžių, globalios informacijos ekonomikos laikmetį, kuriame vyrauja naujo pobūdžio informacija.

Informacijos visuomenė yra atvira ir demokratijos principais paremta visuomenė, kurios demokratines užuomazgas atrandamos Antikos epochoje, kai Senovės Graikijoje kiekvienas pilietis galėjo laisvai reikšti savo mintis ir idėjas, nieko nevaržomas skleisti informaciją.

Juo dabar, daugelis pasaulio valstybių pripažįsta, kad žmogus yra pagrindinė visuomenės vertybė, turinti žodžio laisvę ir piliečių teisių apsaugą. O valstybė, kaip organizuotos visuomenės struktūra, gina ir prižiūri žmogaus ir visuomenės teises bei laisves kiekvienoje gyvenimo sferoje bei sudaro visiems piliečiams lygias galimybes gauti ir platinti informaciją.

Informacijos visuomenės sukūrimo idėja kilo iš troškimo surasti naują ekonomikos tobulėjimo formą. Pirmą kartą ši idėja buvo suformuluota 1970 metų pradžioje krizės metu.

Europoje informacijos visuomenė pradėjo kurtis Europos Sąjungos pagalba. 1980 m. Europos Sąjunga pradėjo finansiškai remti naujų informacinių ir komunikacinių technologijų kūrimą. Tačiau informacijos visuomenės kūrimas Europoje turėjo savitą specifiką, nes daugelis šalių buvo nevienodai pasirengusios priimti šią idėją ir naujai atsiradusias galimybes bei paslaugas. Informacijos visuomenės kūrimas turėjo sudaryti realias sąlygas padidinti ekonomikos augimą, darbingumą ir teisingumą kiekvienoje šalyje.

Oficialia informacijos visuomenės kūrimo pradžia laikomas Europos Komisijoje 1993 m. gruodžio mėnesį pristatytas pranešimas "Growth, Competitiveness and Employment: The Challenges and Ways forward in to the 21st Century".

Ši sąvoka itin plačiai buvo pradėta vartoti po Europos Komisijos komisaro M. Bangemano pranešimo 1994 m. Europos Tarybai – "Europe and Global Information Society. Recommendation to the European Council".

Ši neseniai prasidėjusi informacinės visuomenės naracija – įvairių prieštaravimų ir nuomonių šaltinis. Vieniems tai – tikrai profesionalizuotos ir rūpestingos bei savo piliečius kontroliuojančios visuomenės pradžia. Kitiems tai – itin išsilavinusios ir sugebančios disponuoti informacija visuomenės gimimas. Treiems tai asocijuojasi su banalumu, sensacingumu ir klaidinančios propagandos antplūdžiu. Dar kiti nurodo į nacionalinės valstybės, kurioje išaugęs informacijos ir jos panaudojimo vaidmuo,

iškilimą; o dar kiti šiuos pokyčius kvalifikuoja kaip radikalią korporacinės organizacijos transformaciją, kurioje svarbią vietą užima kritinės informacijos atsiradimas.

Taigi egzistuoja daugybė nuomonių ir interpretacijų bei pasmalsavimų. Iš kur ir kaip atsirado informacinė visuomenė? Kaip ji įtakoja socialinius, ekonominius ir politinius santykius?

1.1. Informacijos visuomenės sampratos ir apibrėžimai

Kad atsakyti į šiuos klausimus, išnagrinėsime gyčiau jos sampratas ir apibūdinimus.

Informacijos visuomenė – tai kokybiškai naujas visuomenės lygmuo, kai visi jos subjektai – žmonės, gyventojų bendrijos, Vyriausybė, verslininkai, valstybės valdžios ir savivaldos institucijos bei visuomeninės organizacijos – intensyviai naudoja informaciją bei naujausias jos apdorojimo ir perdavimo technologijas savo kasdieninėje veikloje dirbant, mokantis, poilsiaujant, bendraujant tarpusavyje. Telekomunikacijos ir informacinės technologijos kokybiškai pakeičia visus gyvenimo aspektus, visuomenėje vykstančius procesus, nes įgalina minimizuoti laiko, nuotolio, vietos apribojimus informacijai patekti ten, kur ji reikalinga. Finansinės operacijos ir kitų tipų transakcijos, informacijos mainai vyksta kompiuterizuotai, elektroniniai dokumentai ir laiškai nevaržomai kerta valstybių sienas, telematikos (telekomunikacijos + informatika) paslaugos tampa prieinamos kiekvienam visuomenės nariui, verslo įmonei ar įstaigai. Vis daugiau šios visuomenės aspektų jau pastebime ir Lietuvoje. Nuolatinė mokslo ir technologijų plėtotė lemia esminius darbo procesų pokyčius - didėja planavimo, valdymo, sisteminės analizės ir kitų intelektualių operacijų vaidmuo. Profesinėje žmonių veikloje pradeda vyrėti sprendimų priėmimas ir komunikacijos.

Yra išskiriamos penkios pagrindinės informacijos visuomenės sampratos:

Technologinė informacinės visuomenės samprata.

Šiuolaikinės informacinės technologijos leidžia efektyviai apdoroti, saugoti ir perduoti informaciją. Tai užtikrina labai spartų jų plitimą į visas mokslo, gamybos ir privataus gyvenimo sritis. Kompiuteriai, telekomunikacijos priemonėmis sujungti į sparčius duomenų perdavimo tinklus, gali užtikrinti kiekvienam gyventojui efektyvų servisą savo veiklai kompiuterizuoti. Akivaizdu, kad šalyje turi būti sukurta informacinė infrastruktūra: duomenų rinkimo, kaupimo bei platinimo sistemos, kompiuterių tinklai, informacinės sistemos ir visa tai reguliuojantys įstatymai.

Technologinė informacinės visuomenės samprata - dažniausiai informacinės visuomenės atsiradimą bandoma paaiškinti technologinių inovacijų atsiradimu ir plėtra. Pagrindinė šio požiūrio idėja remiasi informacijos kūrimo, saugojimo ir panaudojimo galimybėmis. Masinių informacinių technologijų taikymą lėmė sumažėjusios išlaidos ir ypač greitai plėtojama šios srities gamyba. Kompiuterių naudojimas visose

gyvenimo srityse - nuo mašinų, televizijos iki buitinių prietaisų ir vaikiškų žaislų - leidžia prabilti apie naują erą. Apie informacinės visuomenės technologines šaknis leidžia kalbėti nuotolinių ryšių ir kompiuterių sąsaja. Nuotolinių ryšių kompiuterizavimas reiškia, kad kompiuteris gali būti prijungtas prie kito kompiuterio, tada galimas kompiuterizuotų tinklų kūrimas bei naudojimas. Kai kurie mokslininkai kompiuterinius tinklus palygina su elektros tiekimu, nes pasiekiami kiekvienai namai, biurai ar parduotuvės ir aprūpinami informacija kaip elektros tinklai elektra. Šis procesas - informacinės visuomenės požymis ir palaikymas. Integruotieji skaitmeninių paslaugų centrai kuria informacinę visuomenę palaikančią infrastruktūrą. Be abejonės, visi minėtieji reiškiniai byloja apie technologinį informacinės visuomenės variantą, visi jie remiasi technologijomis, ir tai pagrindinis informacinės visuomenės bruožas. Technologinis informacinės visuomenės apibrėžimas pabrėžia mažiausiai du tikslus. Pirmas, technologinis procesas turi būti pastebimas kiekvieno. „Mikroelektronikos revoliucijos“ efektas turi būti pastebimas visur: namuose, gamybos procesuose, nuotoliniuose ryšiuose. „Trečioji kompiuterių banga“, nuotoliniai ryšiai, biotechnologija turi skelbti apie „industrinės visuomenės mirtį ir naujos civilizacijos iškilimą“. Kai visi pastebime, kad technologijos lemia naujos visuomenės bruožus, turime išsiaiškinti, koks technologijų kiekis ir kokia jų įtaka yra pakankama, kad apibrėžtų informacinę visuomenę. Kyla problema, kaip nustatyti tą tašką, nuo kurio visuomenė jau išžengusi į „informacijos amžių“ ir gali būti laikoma nauju visuomenės tipu. Antra, technologijos turi būti pagrindinis visuomenės progresą lemiantis veiksnys. Kyla klausimas, ar technologijos iš pradžių išrandamos ir tada daro įtaką visuomenei, priversdamos ją reaguoti? Tačiau tuomet joms būtų suteikta privilegija prieš kitus pasaulio reiškinius. Tokia pozicija, kai technologijos vertinamos kaip pagrindinis pasaulio raidos vystimosi veiksnys, yra technologijų atžvilgiu deterministinė ir nepagrįstai atmeta socialinius, ekonominius bei politinius reiškinius. Vis dėlto reikia sutikti ir su teiginiu, kad informacinių technologijų pažanga - neatsiejama socialinio gyvenimo dalis. Informacinės technologijos yra sukuriamos, atsižvelgiant į socialinius poreikius ir vertybes. Šiuolaikinės informacinės technologijos leidžia efektyviai apdoroti, saugoti ir perduoti informaciją. Tai užtikrina labai spartų jų plitimą į visas mokslo, gamybos ir privataus gyvenimo sritis. Kompiuteriai informacinio nuotolinio ryšio priemonėmis sujungti į duomenų perdavimo tinklus, ir tai kiekvienam gyventojui ar institucijai gali užtikrinti efektyvų ir kokybišką informacijos surinkimą, perdavimą, saugojimą ir pan. Akivaizdu, kad šalyje turi būti sukurta informacinė infrastruktūra: duomenų rinkimo, kaupimo bei platinimo sistemos, kompiuterių tinklai, informacinės sistemos ir visa tai reguliuojantys įstatymai.

Ekonominė informacinės visuomenės samprata.

Jau nuo 1960 m. ėmė ryškėti tendencija, kai žinios tampa modernios šalies ekonomikos pagrindu. Nagrinėjant valstybės bendrą nacionalinį produktą, ryškėja ir kita tendencija — vis didesnė jo dalis

sukuriami įmonėse, kurių veikla tiesiogiai susijusi su informacinių technologijų kūrimu, taikymu ir platinimu. Tuo požiūriu informacinėje visuomenėje pagrindinės ekonominės veiklos kryptys siejamos su informacinių paslaugų teikimu. Tai realizuoja valstybinės ir privačios institucijos.

Ekonominė informacinė visuomenės samprata. Šiuo požiūriu informacinė visuomenė vertinama, akcentuojant ekonominius aspektus. Tokios sampratos šalininkai pristato „informacijos ekonomikos“ sąvoką, tyrinėja informacijos industrijos augimą. M. Webster pritaria F. Machlup informacinės visuomenės sampratai. F. Machlup knygoje „The production and Distribution of Knowledge in the United States“ bandė informacinę visuomenę apibrėžti statistiniais terminais. Jis išskyrė penkias grupes: švietimą (mokyklos, bibliotekos, universitetai); ryšio priemones (radijas, televizija, spauda); informacijos įrangą (kompiuterinė įranga, muzikos instrumentai); informacijos paslaugas (teisė, draudimas, medicina); kitą informacinę veiklą (tyrimai ir plėtra, ne pelno siekiančių organizacijų veikla). Kiekvieną iš šių kategorijų F. Machlup sieja su jų ekonomine verte ir įtaka bendram nacionaliniam produktui. Jis teigia, kad jei kiekviena iš šių šakų padidina nacionalinį produktą, galima teigti, kad laikui bėgant susiformuos informacinė visuomenė. Jis apskaičiavo, kad informacinių veiklos sričių bendras nacionalinis produktas greitai didėja. Bene geriausiai žinoma M. Porat „informacinės ekonomikos“ studija. Jis ekonomiką padalijo į „pirminį“, „antrinį“ ir „neekonominį“ sektorius. Į „pirminį informacijos sektorių“ M. Porat įtraukė visas įmones, kurios teikia informaciją rinkai ar dar kam nors ir kurių ekonominė vertė gali būti iš karto aprašyta (švietimas, masinės ryšio priemonės, kompiuterių gamyba ir t. t.). Į „antrinį informacijos sektorių“ jis įtraukė tokią informacinę veiklą kaip vyriausybės užsakymu atliekami tyrimai ir informacinis veiklos vystymas vidinėms reikmėms. Taigi M. Porat akcentavo du informacinius sektorius ir atskyrė juos nuo „neekonominio sektoriaus“. Jis teigė, kad nūdienos visuomenės ekonomika yra paremta informacija, kad informacinėje visuomenėje pagrindine ekonomine veikla tampa informacinės prekės ir paslaugos. Toks informacinės visuomenės įvertinimas irgi sulaukia kritikos. Viena problema yra tai, kad sudarant statistines lenteles atmetama daugybė versijų, sprendžiant, ką įtraukti ir ko ne į informacinį sektorių. M. Porat kritikuojamas užtai, kad, tirdamas „antrinį informacijos sektorių“, viską skaido į informacinę ir neinformacinę dalis, o „antrinį informacijos sektorių“ laiko opozicija „neinformaciniam sektoriui“. Toks visuomenės įvertinimas dažnai yra neadekvatus. Kita problema - statistiniai duomenys labai homogenizuoja skirtingą ekonominę veiklą. Apskritai informacinę visuomenę galima identifikuoti pagal tai, kad didėja televizijos ir spaudos vertė, tačiau nepamirškime ir augančios ekonomikos. Informacinės ekonomikos entuziastai informaciniam sektoriui stengiasi priskirti kuo daugiau veiklos šakų, todėl dažnai suklysta nustatydami tikrąją informacinio sektoriaus vertę. Tad didėjanti informacinio sektoriaus vertė dažnai nenusako didėjančios kokybės. Šiems ekonomistams rūpintys kiekybiniai rodikliai dažnai neatspindi tikrosios situacijos. M. Webster kelia klausimą, kokį ekonominį tašką pasiekus galima prabilti

apie informacinę visuomenę ir nuo kada kiekviena iš minėtų pramonės šakų veda į informacinę visuomenę. [2]

Jau nuo 1960 m. ėmė ryškėti tendencija, kad žinios tampa modernios šalies ekonomikos pagrindu. Nagrinėjant valstybės bendrą nacionalinį produktą, ryškėja ir kita tendencija - vis didesnė jo dalis sukuriama įmonėse, kurių veikla tiesiogiai susijusi su informacinių technologijų kūrimu, taikymu ir platinimu. Tuo požiūriu informacinėje visuomenėje pagrindinės ekonominės veiklos kryptys yra siejamos su informacinių paslaugų teikimu. Tai realizuoja valstybinės ir privačios institucijos.

Profesinė informacinės visuomenės samprata.

Galima tvirtinti, jog informacinėje visuomenėje gyvensime tada, kai šalies piliečiai mokės ir galės efektyviai panaudoti informacines technologijas visose veiklos srityse. Manoma, jog vyraujančios profesijos bus susijusios su informacinėmis technologijomis. Profesijos, kurios siejasi su informacijos kaupimu, apdorojimu ir paskirstymu, gali būti suskirstytos į dvi grupes: pirmajai priklauso darbuotojai, kurie kuria, vysto, diegia ir valdo informacines technologijas bei telekomunikacijas, antrajai — kurie tiesiogiai susiję su žinių (duomenų) kaupimo, apibendrinimo ir perdavimo veikla. Apskaičiuota, kad JAV nuo 1860 iki 1980 m. maždaug kas 20 m. padvigubėdavo informacinį darbą dirbančių žmonių skaičius.

Profesinė informacinės visuomenės samprata yra grindžiama gana populiariu informacinės visuomenės vertinimu, pagrįstu užimtumo sfera ir profesijų kaita. Šio požiūrio esmė yra tai, kad informacinėje visuomenėje didžioji dalis profesijų susijusi su informaciniu darbu. Šalininkai teigia, kad kai mokytojų, teisininkų, tarnautojų skaičius viršys darbininkų, statybininkų skaičių, bus galima kalbėti apie informacinę visuomenę. Profesinė informacinės visuomenės samprata dažnai siejama su ekonominiu vertinimu. M. Porat apskaičiavo darbo vietų pasiūlos padaugėjimą informaciniame sektoriuje. Pagrindinis šio požiūrio tikslas - apskaičiuoti informaciniame sektoriuje dirbančios visuomenės dalį. Kyla klausimas, kokių profesijų atstovus galima priskirti prie informacijos darbuotojų. Todėl kiekvienas iš šio požiūrio autorių: M. Porat, H. Perkins, A. Gouldner, D. Bell - bandė išsiaiškinti, apibrėžti informacinio darbuotojo įvaizdį. D. Bell prakalbo apie „baltųjų apykaklių visuomenę“. Jis teigė, kad darbininkų visuomenėje mažės, moterų ir vyrų teisės susilygins. A. Gouldner prakalbo apie naują darbuotojo tipą, kuris atsirado ir įsitvirtino XX amžiuje, „naująją klasę“, kuri suvienijo intelektines ir technines žinias. Svarbiausia - apsispręsti, kurie žmonės priklauso informaciniams darbuotojams, tik tada bus galima apskaičiuoti, kiek jų yra, ir bandyti patvirtinti informacinės visuomenės egzistavimą. Vis dėlto H. Perkins ir A. Gouldner kiekybiniai laimėjimai nebuvo svarbiausi, svarbiausia - informacinio sektoriaus plėtra. [2]

Tad M. Webster kaip silpnąją šios paradigmos vietą nurodo darbuotojų priklausymą informaciniam sektoriui ir tikrąją jų skaičiaus įtakos reikšmę. Galima tvirtinti, jog informacinėje visuomenėje gyvensime tada, kai šalies piliečiai mokės ir galės efektyviai naudotis informacinėmis technologijomis visose veiklos

sirtyse. Manoma, jog vyraujančios profesijos bus susijusios su informacinėmis technologijomis. Profesijos, kurios siejasi su informacijos kaupimu, apdorojimu ir paskirstymu, gali būti skirstomos į dvi grupes: pirmoji - tai darbuotojai, kurie tobulina, diegia ir valdo informacines technologijas bei nuotolinius ryšius, antroji - kurie tiesiogiai susiję su žinių (duomenų) kaupimo, apibendrinimo ir perdavimo veikla. Deja, kaip jau minėta, visuomenės skaidymas į dvi klases - elitinę, kuriai priklauso informaciniai darbuotojai, ir žemesniąją, kuriai priklauso žmonės, užsiimantys gamybine, darbine veikla, - didins visuomenės atskirtį bei priešpriešą, be to, tai iš dalies paneigia informacinės visuomenės - kaip išsilavinusios ir nuolat besimokančios - sampratą.

Kultūrinė informacinės visuomenės samprata.

Gyvename žiniasklaidos priemonių prisotintoje aplinkoje, mums nuolat teikiama informacija, į kurią reaguojame arba ne. Gyvenimas informacija prisotintoje aplinkoje dažnai laikomas informacinės visuomenės pradžia. Informacijos srautai vis labiau veikia atskirų tautų kultūras, vis didesnė atskirų nacionalinių kultūros elementų perėmimo, atmetimo ir suvienodėjimo sparta.

Kultūrinė informacinės visuomenės samprata yra bene lengviausiai suprantama ir kartu mažiausiai apibrėžta informacinės visuomenės koncepcija. Ji akcentuoja kultūrinį visuomenės aspektą. Kiekvienas iš mūsų pastebėjome, kad informacijos kasdieniame socialiniame gyvenime nepaprastai padaugėjo. Pavyzdžiui, televiziją, pasirinkdami iš kelių dešimčių kanalų, galime žiūrėti visą parą ir gauti naujienų iš viso pasaulio. Video, kabelinė ir palydovinė televizijos, kompiuterizuotos paslaugos, kaip teletekstas, tai šiuolaikinės visuomenės atributai. Nūdienos visuomenėje pagrindinis veiksnys, turintis įtakos vienokiam ar kitokiam veikimui ar neveikimui, yra žiniasklaidos priemonės, jų skleidžiama informacija. Mums nuolat teikiama informacija, į kurią reaguojame arba ne. Gyvenimas informacijos prisotintoje aplinkoje dažnai laikomas informacinės visuomenės pradžia.

Erdvinė informacinės visuomenės samprata.

Kompiuterių tinklai jungia atskiras įvairių lygių ir tipų institucijas, regionus, valstybes ir turi esminę įtaką visos veiklos organizavimui laiko ir erdvės požiūriu. Gali būti akcentuojami keturi perėjimo į informacinę visuomenę momentai:

1. Informacija iškyla kaip pagrindiniai išteklių, nuo kurių priklauso pasaulinės ekonomikos organizavimas;
2. Informacinės technologijos įgalina sukurti efektyvią informacijos apdorojimo ir platinimo infrastruktūrą, kuri užtikrina prekybos ir ekonominio kilimo stabilumą, visuomeninių ir politinių reikalų sprendimą bei valdymą realiu laiku ir globaliu mastu;
3. Pažymimas ypač svarbus prekybos ir finansų sektorių didėjimas ekonomikoje ir dėl to radikalčiai reorganizuojama pasaulinė finansų sistema;

4. Ekonomikos informatizavimas skatina, unifikuoja ir palengvina nacionalinių bei regioninių ūkio šakų integraciją — ūkis tampa globaliai apžvelgiamas.

Erdvinė informacinės visuomenės samprata pagrįsta geografiniu erdvės skaidymu. Pagrindinė mintis yra tai, kad informacijos tinklai geografiškai suskaido ir sujungia įvairias pasaulio erdves, tad radikaliai pakeičia ir laiko bei erdvės supratimą. J. Goddard pateikia keturias perėjimo į informacinę visuomenę sąlygas:

1. Modernusis pasaulis reikalauja globalios gamybos, rinkodaros tarp kontinentų, ryšių tarp įvairių pasaulio vietų koordinavimo. Informacija tampa strategiškai svarbiu šaltiniu, organizuojant pasaulinę ekonomiką, todėl informacijos valdymo svarba nuolat didėja.

2. Kompiuteriai ir ryšio technologijos kuria tokią infrastruktūrą, kuri teikia galimybių sklandžiai kurti ir paskirstyti informaciją. Šios technologijos leidžia paskleisti ekonomines, politines, socialines naujienas po visą pasaulį greitai ir patikimai.

3. Pastebimas greitas informacinių paslaugų ir prekių - informacinio sektoriaus plėtimasis ir spartus jo teikiamos produkcijos vartojimas. Šis plėtimasis pakeičia tradicinį pasaulio finansų paskirstymo vaizdą - vis didesnės sumos išleidžiamos informacijai kurti, gauti ir panaudoti.

4. Augantis ekonomikos „informatizavimas“ turi įtakos nacionalinės ir regioninės ekonomikos integracijai. Greitas ir efektyvus informacijos kūrimas ir keitimasis ja - palanki sąlyga ekonomikai tapti globalia. Taip pat šis reiškinys sumažina laiko ir erdvės apribojimus ir prisideda prie globalios prekybos.

Ypač daug dėmesio skiriama informacijos tinklams, kurie yra jungtis ir miestuose, ir už jų ribų į visą pasaulį. Dž. Martin teigia, esą susiduriame su „tinklų visuomene“, kurioje visi turi ryšį tinklu. Šios teorijos šalininkai kalba apie informacijos srautus, nenutrūkstamą informacijos „eismą“, efektyvų informacijos tinklų darbą. Vis dėlto kas galėtų pasakyti, koks tinklų mastas ir kokia informacijos srautų sparta leidžia kalbėti apie informacinę visuomenę. Juk ir ankstesniais laikais buvome susieti tinklais, pavyzdžiui, pašto, telefonų. Niekas negali paneigti, kad skaitmeniniai informacijos tinklai yra svarbus nūdienos visuomenės bruožas, bet ar jie gali būti laikomi veiksniumi, lemiančiu informacinės visuomenės gimimą. [2]

Penkios pateiktosios skirtingu aspektu grindžiamos informacinės visuomenės sampratos rodo, kad sunku vienareikšmiškai nusakyti ir apibrėžti informacinę visuomenę ir pavienio individo vietą joje. Suprantama, galimi ir kiti apibrėžimai, kurie tik patvirtintų proceso sudėtingumą. Šios sampratos atskleidžia galimus požiūrius į informacinės visuomenės fenomeną. Realiomis sąlygomis šios sampratos susilieja į vieną sistemą, kurią nulemia aplinkos sąlygos, poreikiai ir galimybės.

Pasižiūrėkime kaip apibrėžia informacijos visuomenę įvairių šalių informacijos visuomenės programos.

Informacijos visuomenė pasižymi šiuolaikinių informacijos technologijų naudojimū (taikymū) plėtra demokratinio būdu, naujų ir senų žinių integracija, techninių, organizacinių, socialinių ir ekonominių barjerų apibrėžimu ir panaikinimu. Informacinė visuomenė yra informuota, demokratinė ir atvira visuomenė (Portugalijos informacinės visuomenės nacionalinė iniciatyva: [w\vw.missao_si.mct.pt/english/nat_inic.html](http://www.missao_si.mct.pt/english/nat_inic.html)). [2]

Informacijos visuomenė yra nuolatinis patirties laisvėjimas, praplečiantis individo pasirinkimą, išlaisvinantis kūrybinę ir iniciatyvinę energiją, skatinantis kultūrinį augimą ir teigiantis darbo ir poilsio laiko lankstumą (Jungtinės Karalystės informacinės visuomenė: www.tagish.co.uk/tagish/pubs/isl/society2.htm). [2]

Naujoji informacijos infrastruktūros visuomenė suteikia bet kuriam žmogui galimybę prieiti prie informacijos ir ją naudoti iš bet kurios pasaulio vietos bei perduoti savo informaciją į bet kurią pasaulio tašką (Japonijos pažengusi informacinė infrastruktūra: www.glocom.ac.jp/NEWS/MITI-doc.html). [2]

Informacijos visuomenė - tai visuomenė, kurioje informacijos technologijos taikomos ekonomikos pažangai, moksliniams tyrimams, menui ir kitoms kultūros sritims, žmonių priėjimui prie valstybinės/vyriausybės informacijos (Islandijos informacinės visuomenės vizija: www.stjr.is/framt/visionOO.htm). [2]

Informacijos visuomenė ekstensyviai naudoja informacijos tinklus (informacijos technologijos, techninė įranga, informacinės sistemos, informacijos paslaugos) ir informacijos technologijas (programinė ir techninė įranga, duomenų apdorojimo ir perdavimo metodai, atitinkami įgūdžiai), gamina didelius informacijos produktų ir paslaugų kiekius ir plėtoja įvairaus turinio pramonę (Suomijos informacinės visuomenė: www.ispo.cec.be/lists/ispo96/1228.html). [2]

Informacijos visuomenė yra dabartinė visuomenė, kurioje naudojamos technologijos informacijos ir duomenų saugojimui ir perdavimui, šiuos procesus lydi organizacinės, komercinės, socialinės ir teisinės inovacijos, kurios iš esmės keičia visuomenės gyvenimą (Europos Sąjungos Aukščiausio lygio ekspertų grupė: www.ispo.cec.be/hleg/Building.html). [2]

Globali informacijos visuomenė reiškia didelio greičio komunikacijos tinklų plėtrą ir integraciją į globalius integruotus tinklus. Tokie tinklai garantuoja interaktyvią prieigą prie tinklo teikiamų paslaugų šalies viduje ir už jos ribų. Tokios informacinės infrastruktūros plėtra daro didelę įtaką visuomenei ir skatina jos ekonominį augimą, kuria naujas ekonomines veiklas ir darbo vietas ir gerina gyvenimo kokybę (Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija - OECD, 1997). [2]

Informacijos visuomenė suprantama kaip gamybos, vartojimo, vyriausybės, viešųjų ir komercinių paslaugų struktūra, o žmonių veikla siejasi su informacijos rinkimu, apdorojimu, saugojimu ir mainais. Informacijos ir komunikacijos technologijų efektyvumas yra informacinės visuomenės pranašumas

(Local, regional & interregional perspectives on the Information Society in the Central Baltic Sea Region: www.netsonic.fi/~carre-four/bis/speeches/penttila.html). [2]

Informacijos visuomenė - tai tokia visuomenė, kuri naudoja informacijos technologijas, duomenų kaupimą ir perdavimą mažais kaštais (Aukšto lygio ekspertų grupės apibrėžimas: www.ispo.cec.be/ispo/newsLetter/ISPOSEPT97/ISPOSEPT01.html) [2]

Informacijos visuomenė yra siekinys. Informacijos visuomenė suteikia galimybę prieiti prie didelio kiekio informacijos pagal poreikį, sąveikauja su dideliu duomenų kiekiu, konverguoja ir integruoja tris verslo sektorius - informacijos technologijas, telekomunikacijas ir informaciją (Didžiosios Britanijos tyrimai „Informacijos visuomenės plėtra“: www.isi.gov.uk/isi/do-tis/whatis.htm). [2]

Suomijos informacijos visuomenės projektas yra įdomus tuo, kad jame Suomija ne tik skelbia esanti pasaulinio lygio konkurentė informacijos technologijų ir informacijos pramonės sektoriuose - mobilios komunikacijos ir interneto vartojimas vienam gyventojui, bet ir savikritiškai prisipažįsta, kad technologijoms yra skiriamas per didelis dėmesys, o per mažas regionams, taip pat turiniui ir vertybėms. 1998 m. Suomija patvirtino Suomijos informacijos visuomenės strateginės plėtros tikslus ir uždavinius (www.sitra.fi/tietoyhteiskunta/english/st51/eng2062b.htm). [2]

Danija, plėtodama tinklo visuomenę visiems, pagrindinį dėmesį skiria ilgaamžiam mokymuisi, elektronei komercijai ir skaitmeninei valdžiai (www.fsk.dk). Ilgaamžiam mokymuisi sąlygas sudarys virtualus universitetas, universitetinių studijų ir informacijos technologijų integracija, tinklalapiai studentams. Elektroninės komercijos plėtrą lems skaitmeninio parašo įstatymas, elektroninės komercijos termometras (elektroninės komercijos plėtros stebėjimas ir tyrimas), ketvirtiniai apdovanojimai skaitmeniniams verslininkams. Danijos valdžios iniciatyva šalies piliečiams suteikiama prieiga prie jų privačių duomenų, internetinė prieiga prie valdžios institucijų ir elektroninis susirašinėjimas su jomis, įvairių formų pildymas elektroniniu būdu. [2]

Islandijos vyriausybė pateikia informacijos visuomenės viziją. Jokia kita Europos šalies vyriausybė nėra pateikusi tokios informacijos visuomenės kūrimo programos, kurioje pagrindinis dėmesys būtų skiriamas šalies piliečiams, nacionaliniam charakteriui, kultūrai, šalies klestėjimui ir bendrabūviui su kitomis šalimis. Islandijos vyriausybės politika garantuoja informacijos visuomenėje visiems piliečiams vienodą ir visišką priejimą prie informacijos ir galimybę ją vartoti. Tai darydama, ji atsižvelgia į islandų charakterį ir į kultūros unikalumą. Taip pat Islandijos vyriausybė suvokia, kad informacija yra bendranacionalinio pobūdžio ir jokia valstybė neįstengs jos kontroliuoti (www.strj.is/framt/vision.htm). [2]

Informacijos visuomenės plėtrą greitina telekomunikacijos, informacijos tinklai, elektroninis duomenų apdorojimas ir mainai. Ekonomika patiria struktūrinius pokyčius - didelės investicijos dedamos į

informacinę infrastruktūrą. Informacinės visuomenės technologijų sklaida visose žmonių gyvenimo srityse labai veikia gyvenimą, keičia jo kokybę, žmonės turi būti aktyvesni, socialiai organizuotesni, labiau išsilavinę, mobilesni, labiau pasirengę permainoms ir joms atsparesni.

Taigi, informacijos visuomenė - tai tokia visuomenė, kurios produkcija - informacija, o išteklių - žmonių žinios. Tokios visuomenės nauda akivaizdi, nes joje:

- sustiprėja kultūrinės ir kūrybinės visuomenės narių galios,
- sukuriamos naujos darbo vietos, iš esmės keičiasi įdarbinimo pobūdis,
- verslas įgalinamas sparčiau kurti visuomenės gerovę, o žmonės – naudotis jos vaisiais,
- piliečiai įgalinami būti aktyvesni valstybės valdyme, stiprėja demokratija.

1.2. Informacijos visuomenės principai ir vaidmenys

1998 m. rugsėjo 12 d. Bristolyje buvo priimta deklaracija “Demokratijos dalyvavimas informacijos visuomenėje” (Bristol declaration. Democratic participation in the Information Society). [29]

Deklaracijoje buvo išskirti principai, tapę pamatiniais kuriant ir tobulinant informacijos visuomenę:

- lygybės;
- demokratijos;
- informacinės laisvės principai
- atvira informacija;
- išvystyta infrastruktūra;
- išsilavinę piliečiai.

Pagrindiniai vaidmenys:

Valstybės vaidmuo – valstybė turėtų sudaryti visiems piliečiams vienodas galimybes ir realias sąlygas gauti, naudoti ir platinti aktualią informaciją, laisvai reikšti savo idėjas ir nuomonę.

Piliečių vaidmuo – įgyvendinant Deklaracijos principus tampa itin reikšminga veikla ir aktyvus piliečių dalyvavimas joje, nepriklausomai nuo jų lyties, rasinės ir etninės kilmės, religinių bei politinių įsitikinimų, socialinės padėties ar pajamų.

Pagrindinės kryptys:

- Piliečių poreikių tenkinimas;
- Informacijos infrastruktūros vystymas;
- Verslo aplinkos gerinimas;
- Tarptautinių informacijos mainų plėtojimas.

1.3. Specifika

Informacinės visuomenės aspektai - atskirai pozityvieji ir negatyvieji - išdėstyti pagal svarbą, nors tai ir sudėtinga, kadangi aspektų svarbą sunku objektyviai įvertinti.

Pozityvieji aspektai būtų tokie:

1. *Informacijos apdorojimo greitis.* Tai ir informacijos paieškos, ir jos perdavimo bei kopijavimo greitis. Tik atsiradus technikos stebuklui - kompiuteriui, o po to - kompiuteriniams tinklams, ištobulėjus ryšio priemonėms, tapo įmanomas kokybinis šuolis apdorojant informaciją. Jos apdorojimo greitis - priežastis, turėjusi daugiausia įtakos formuojantis informacinei visuomenei.

2. *Informacijos masiškumas.* Šis bruožas irgi labai būdingas informacinei visuomenei. Be jo visuomenėje būtų tik informacijos specialistų antsluoksnis. Šis masiškumas skatina visuomenės švietimą, švietėjišką veiklą. Pastaroji tampa lankstesnė, intensyvesnė ir ekstensyvesnė. Per tą patį laiko tarpą galima daugiau sužinoti, išmokti. Visų be išimties amžiaus grupių visuomenės nariai gali siekti išsilavinimo, kelti kvalifikaciją. Naujų technologijų ryšio priemonių diegimas, pvz., radijo bangomis pagrįstas ryšys tarp kompiuterių, dar labiau vysto masiškumą.

3. *Informacijos globalizacija.* Išplėtojus pasaulinį kompiuterių tinklą informacija tampa globaline. Tie laikai, kai informacijos šaltinius skyrė valstybių, regionų sienos, kai net informacijos turinys atskirose valstybėse buvo skirtingas, negrįžtamai praeina. Dabar informacijos vartotojams nekliudo nei valstybių sienos, nei geografinė padėtis.

4. *Informacijos apdorojimo patogumas.* Informacijos apdorojimo patogumas, lengvumas asocijuojasi su jos apdorojimo, pirmiausia - paieškos greičiu. Nereikia gaišti laiko vaikščiojant į bibliotekas, pakanka savo namuose turėti personalinį kompiuterį, prijungtą prie pasaulinio tinklo. Aukščiau minėtas radijo bangų ryšys tarp kompiuterių leidžia gauti ir siųsti informaciją bet kurioje situacijoje - kelionėje, atostogaujant ir pan.

Prie apdorojimo patogumo pasireiškimų reikia priskirti ir tokius dalykus kaip vartotojams patogios informacijos paieškos sistemos (programos), informacijos klasifikavimas pagal įvairius kriterijus, modernus dizainas ir kt.

5. *Informacijos gausumas.* Kompiuterinė bei kita organizacinė technika suteikia praktiškai neribojamas galimybes informacijai kopijuoti ir dauginti. Tai suteikia galimybes surasti reikiamą informaciją bet kurios srities specialistui. Informacijos, jos šaltinių gausa didina ir informacijos saugumo laipsnį.

6. *Alternatyvūs informacijos šaltiniai ir pateikimo formos.* Būdinga šiuolaikinių informacijos sistemų ypatybė - informacija dubliuojama, ji gali būti saugoma ir pateikiama vartotojams įvairiais pavidalais (teksto, grafikos, audio, video ir pan.).

Negatyvieji informacijos visuomenės aspektai:

1. *Išaugę gyvenimo kaštai.* Suprantama, kad už naujus patogumus (pozityvius aspektus) turi būti sumokama mažesne ar didesne kaina. Tai - išaugę mūsų gyvenimo kaštai. Tarkime, norintis pasinaudoti teikiamais privalumais visuomenės narys turi įsigyti kompiuterį, papildomus įrenginius (įrangą prijungimui prie tinklo, spausdintuvą ir pan.). Jis turi mokėti už kompiuterio eksploatacines medžiagas, ryšio linijas ir kt. Kompiuterį įsigijusios firmos išlaidos įskaičiuojamos į tos firmos paslaugų ar gaminių kainą. Visos didesnės firmos apsirūpinusios daugybe kompiuterių, todėl akivaizdu, jog kainų padidėjimas yra visuotinis. Nemažai lėšų turi būti skiriama ir padengti informacijos kaupimo bei atnaujinimo išlaidoms, užtikrinti informacijos saugumą, tinkamą apdorojimą.

2. *Neteisėto manipuliavimo informacija padažnėjimas.* Išaugus informacijos kiekiams ir jai tapus lengvai prieinama, padidėja neteisėtų, nesankcionuotų veiksmų su informacija, duomenų bankais bei duomenų apdorojimo programomis tikimybė, - pradedant "virusų" kūrimu ir baigiant sprogstamųjų medžiagų "receptų" platinimu. Neužkertant tam kelio, bus sunku kontroliuoti žalingos (smurtinės, pornografinės, keliančios grėsmę žmonių sveikatai ir pan.) informacijos platinimą.

3. *Informacijos visuomenės narių susiskaldymas.* Šiuolaikinė visuomenė sparčiai skaidosi, susidaro dvi grupės: vadinamieji "profesionalai" - "žinantys viską apie nieką" ir "mėgėjai" - "žinantys nieką apie viską". "Profesionalų" sluoksniuose išsivyrąja principai: "informatika - informatikai", "programuotojai - programuotojams" ir kt. Galima "nevaldomos diferenciacijos" grėsmė: informacijos specialistai dirbs sau, tenkins savo interesus, užsisklęs savame rate. Laikui bėgant tas ratas vis siaurėtų, kol pasiekęs tam tikrą ribą vienaip ar kitaip žūtų.

4. *Psichologinio, etinio pobūdžio problemos.* Greitai besivystančios informacinės technologijos sudaro sąlygas plisti reiškiniams, kurių anksčiau rimtai nevertino arba jų nebuvo. Visų pirma reikia paminėti "kompiuterio sindromą" - fenomeną, atsiradusį per pastaruosius 10-15 metų tarp kompiuterių specialistų ir kai kurių, ypač jaunųjų, vartotojų. Šio fenomeno požymiai - tai perdėtas dėmesys kompiuteriui, pernelyg ilgas darbo laikas, neritmingas poilsis, fizinės veiklos stoka. Pasekmės - asmenybės vienpusiškumas, pilietinis pasyvumas, apatija ir kt. Informacijos "skverbimasis" į visas mūsų gyvenimo sritis sukuria kai kurias etinio pobūdžio problemas, pvz., ar moralu rinkti, kaupti informaciją apie privačius asmenis, kokio slaptumo duomenis galima viešinti, kas turi tam teisę ir kt. Tokios problemos dar 8 dešimtmetyje paskatino JAV priimti Privatumo Akta.

5. *Sunkumai, susiję su informacijos paieška esant informacijos gausumui.* Nemažai daliai informacinės visuomenės narių - nepatyrusiems kompiuterių vartotojams - sunku orientuotis, tuo labiau - efektyviai ir racionaliai panaudoti "informacijos vandenyną". Todėl svarbu, kad būtų skiriamas deramas dėmesys

tokiai disciplinai kaip informacijos klasifikavimo ir paieškos metodologija, kvalifikuotam šios disciplinos dėstymui ir praktiniam išbandymui tarp pradedančiųjų vartotojų.

Politinis aspektas

Viena didžiausių informacijos visuomenės problemų yra atotrūkio tarp skirtingų šalių ir net ištisų regionų didėjimas. Tai yra pasekmė to, kad toli gražu ne visos valstybės turi, ir ateityje turės, vienodą galimybę naudotis šiuolaikinėmis informacinėmis technologijomis. Tik labai nedidelė pasaulio žmonių dalis turi priėjimą prie interneto. Iš tų, kurie turi priėjimą prie interneto, dauguma gyvena Europoje, Šiaurės Amerikoje ir kitose išsivysčiusiuose regionuose.

Kaip teigia Hammanas, “Kitoje spektro pusėje yra Skaitmeniniai Tretieji Pasauliai, bendruomenės, kur yra mažas arba iš viso nėra priėjimo prie Interneto.” [1] Iš čia kyla ir politinės šios nelygybės, to vis didėjančio atotrūkio tarp šalių bei regionų, pasekmės. Šalies informacinė technologija informacijos visuomenėje tampa pagrindiniu šalies galios matu. Būtent informacinė technologija yra tai, kas leis šaliai padidinti savo galią ir įtaką. Tos, kurios turi geresnę informacinę technologiją, tos ir dominuos.

Kaip teigia Lyotardas, “...nacionalinės valstybės ateityje kovos dėl informacijos, kaip anksčiau jos kovojo dėl teritorijų, paskui dėl žaliavų šaltinių ir pigios darbo jėgos”. [13]

Jungtinės Amerikos Valstijos, būdamos informacinių technologijų lyderiu, dar labiau įsiverš į priekį, tapdamos dominuojančia pasaulinės politikos jėga. Prie Amerikos galios dar didesnio išaugimo prisidės ir tai, kad dominuojanti kalba internete yra anglų kalba, bei tas faktas, kad tik JAV elektroninio pašto adresai yra be šalies kodo. (Poster: 1995)

Kyla grėsmė, kad Amerika pasinaudos informacijos prievartine ir įtakingą galią. Kitos šalys, būdamos kur kas mažiau pažengusios informacinių technologijų srityje, pradės vis labiau pasikliauti Amerikos žinių rezervuarais. Šito paseka yra tai, kad tai “...leis Amerikai suprojektuoti savo idealų, ideologijos, kultūros, ekonominio modelio bei socialinių ir politinių institucijų patrauklumą”.

Kaip teigia Z. Brzezinski’s, “...modernios komunikacijos padeda masėms geriau pažinti esamus globalinius skirtumus” [8]. O juk būtent skirtumų įsisavinimas, anot Dogano, “...yra vienas iš svarbiausių istorijos svertų, toks pat galingas kaip ir socialiniai konfliktai šalių viduje.” [18]

Taigi, šis modernių komunikacijos priemonių pagalba pasiektas skirtumų tarp skirtingų šalių ir regionų įsisavinimas gali sukelti tiek neramumus šalies viduje, tiek ir paskatinti globalinę nesantaiką tarp skirtingų šalių bei regionų.

Dar viena problema išryškėja, kai mes atkreipiame dėmesį į netolygų informacinių technologijų naudojimo pasiskirstymo faktą. Anot Posterio, tai dar viena galimybė dar labiau pabloginti vargingųjų visuomenės grupių padėtį. [2] Šis skirtingo priėjimo laipsnio faktas gali tik dar labiau pasunkinti ankstesnį politinį ir socialinį susiskaldymą ir netgi sukurti naujus.

Individams elektroninė susitikimo vieta siūlo naujas galimybes prieiti prie informacijos, valdžios. Dabartinė technologijos būklė minimizuoja erdvinius bei laiko suvaržymus politiniam elgesiui. Elitui, tautoms ir organizacijoms, naujas individo priėjimas tiek sustiprina tradicines valdžios pozicijas, tiek ir meta iššūkį.

Vyriausybės turės iš naujo permąstyti tiek savo vaidmenį, tiek ir valstybės sampratą apskritai.

Industrinė revoliucija atvedė prie vietinių valdžios organų ir dabartinio pavidalo vyriausybės kūrimo, nes buvo pripažinta, kad bendruomenėms įsigyti prekes kolektyviai yra efektyviau. Dabar, kai Industrinis amžius užleidžia vietą Informacijos amžiui, kyla klausimas, ar tebėra poreikis vietinės valdžios formoms arba vyriausybei tokiems, kokius mes juos šiandien žinome?

Vyriausybė už paslaugas, kurias ji teikia vietiniame ir nacionaliniame lygyje, pinigus gauna per mokesčius. Vyriausybė valdo šalies turtą. Žmonės sutinka gyventi pagal jos įstatymus, nes tai jiems duoda naudą.

Informacijos revoliucija pakeičia šį santykį. Suteikdama greitai gaunamą informaciją, ji leidžia individams padaryti pasirinkimus, kokių paslaugų jie nori, ir kiek jie nori mokėti. Tai atakuoja visą kolektyvinių paslaugų sampratą.

Vyriausybė jau dabar pripažįsta, kad dabartinis jaunimas negaus tokių pačių valstybinių pensijų ir pašalpų kaip kad jų tėvai. Nepaisant to, jie vis tiek turi mokėti. Informacijos revoliucija jau padarė taip, kad vyriausybei tapo sudėtinga tiek valdyti tautos turtą, tiek ir teikti kolektyvines paslaugas. Ji praranda savo vertę. Vyriausybė naudoja informaciją savo paslaugų planavimui ir organizavimui. Ši informacija yra vertinga.

Tačiau globalinėse rinkose, esant priėjimui prie naujų technologijų, informaciją tereikia laikyti vienoje vietoje. Pasaulio sritys, kurios gaus informacijos šaltinius, turės konkurencinį pranašumą, ir sugebės tiek tiekėti kolektyvines paslaugas, tiek ir nuomones. J. F. Lyotardas teigia, kad "...žinojimo būklė keičiasi tada, kai visuomenės įžengia į vadinamąjį postindustrinį, o kultūros - į vadinamąjį postmodernųjį amžių". [13] [17psl] Anot jo, žinojimas dabar patiria esminę savo prigimties transformaciją. Būtent šioje žinojimo prigimties transformacijoje Lyotardas ir išvelgia pagrindinę grėsmę valstybei, tokiai valstybei, kokią mes ją žinome šiandien. Anot jo, keičiantis žinojimo prigimčiai, ir žinojimui vis labiau įgyjant prekės formą, įsivyrąja "komunikacinio "skaidrumo" ideologija"; ideologija, kuri "...ims suvokti valstybę kaip neperregimumo ir "triukšmo" šaltinį". [13] [17psl] Kita problema, su kuria, anot Lyotardo, susidurs valstybinės institucijos, yra ekonominių ir valstybinių institucijų santykių problema. Atsiradus multinacionalinėms korporacijoms, nacionalinė valstybė beveik prarado investicijų kontrolę. "Vystantis informacinei ir telematinei technologijai, ši problema gali tapti dar keblesnė", teigia Lyotardas. [13] [18psl] "...Žinojimo prigimties transformacija gali taip paveikti egzistuojančias valstybines valdžias, kad

jos bus priverstos permąstyti savo de jure ir de facto santykius su didžiosiomis korporacijomis ir plačiau imant su pilietine visuomene”, toliau rašo Lyotardas. [13] [18psl]

Be to, anot Lyotardo, “...senieji nacionalinių valstybių suformuoti traukos centrai - partijos, profesijos, institucijos ir istorinės tradicijos - praranda savo patrauklumą”. [13] [40psl]

Pokyčiai stebimi ir pačioje politinėje klasėje. Anot Lyotardo, “...tai jau nėra tradicinė politinė klasė, o nevienalytis visuomenės sluoksniš, kurį sudaro įmonių direktoriai, aukšti valdininkai, didžiųjų profesinių, politinių, religinių organizacijų vadovai.” [13] [40psl] Dar vienas informacijos visuomenės politinių problemų blokas kyla iš to fakto, kad Informacijos amžiuje kontroliuoti informacijos srautus tampa vis sunkiau.

Informacijos revoliucija pateikia naujus kanalus informacijos sklaidimui ir rinkimui; yra grėsmė, kad individai, vyriausybė ir firmos mažiau gali kontroliuoti informacijos prieinamumą. Informacijos turėtojams gi atsiveria puikios galimybės kontroliuoti. Iš vienos pusės, informacijos skelbimo lengvumas ir anonimiškumas padeda naikinti tai, ką būtų galima įvardinti kaip informacijos oligopoliją.

Tačiau tuo pačiu informacijos visuomenės technologijos sukuria puikią terpę ir įvairių politinių (ir ne tik) grupuočių, religinių sektų, neapykantos grupių ir pan. propagandai bei naujokų verbavimui. Šiomis naujai atsivėrusiomis galimybėmis ypač puls) naudotis tos grupės, kurios yra ignoruojamos tradicinės žiniasklaidos. Turint omenyje tą faktą, kad šiuolaikinės informacijos technologijos leidžia pasiekti iki tol neregėto dydžio auditoriją, nesunku visu ryškumu įsivaizduoti, kokias politines pasekmes tai gali turėti.

Kita grėsmė, kuri neabejotinai iškilis informacijos visuomenės vyriausybėms, yra ta, kad vyriausybėms bus vis sunkiau apsisaugoti nuo informacijos “piratų”, nepageidaujamų “įsilaužėlių”, arba hackerių. Naujos technologijos atveria kelią naujoms karo priemonėms. Atsiveria puikios galimybės anonimiškoms atakoms.

Politikos komunikacija kaip- informacijos visuomenės sprendimų priėmimo būdas

Informacijos visuomenė pradėjo kurtis išradus ir pradėjus plačiai naudoti kompiuterius bei masiškai naudojant kitas informacijos apdorojimo, perdavimo technologijas ir priemones (turimos galvoje masinės komunikacijos bei telekomunikacijos priemonės). Šis tiek informacijos, tiek visuomenės perversmas, tebesitęsiantis iki šiol, prasidėjo šeštajame dešimtmetyje ir yra viena iš postmoderno charakteristikų. Visuomenei tampant informacijos (komunikacijos) visuomene kinta ir jos institutai : randasi informacijos mokslas, ekonomika, politika, kultūra, religija. Tokiu būdu, dalyvaudami šių institutų veikloje, aktyviausiais informacijos gamintojais ir vartotojais tampa atskiri individai ar jų grupės. Sėkmingas informacijos gavimas, apdorojimas, perdavimas ir kaupimas užtikrina sėkmingą postmodernios (informacijos) visuomenės integraciją ir vystimąsi. Politikoje, vienoje svarbiausių visuomenės vystimosi sferų, taip pat reiškiasi radikalūs pokyčiai – ideologinį jos pagrindą keičia

komunikacinis. Politika tampa politikos komunikacija. Politikai komunikuoja su potencialiais rinkėjais žiniasklaidos, interneto, telekomunikacijos tinklų, komunikacinių institucijų pagalba. Tokiu būdu į buvusį hermetišką politikos mechanizmą įleidžiami vis platesni visuomenės sluoksniai [1] [19psl]. Postmoderni, dar vadinama vartotojų visuomenė tampa ir politikos vartotoja. Atsiranda naujos sąvokos: politikos poreikiai, politikos paslaugos, politikos paklausa/pasiūla, politikos vartojimas. Sprendimai priimami renkantis toje situacijoje geriausią prekę.

Apibendrinant galima būtų teigti, kad radikaliai keičiantis visuomenei, radikaliai kinta politiniai santykiai.

Informacijos visuomenėje politinis diskursas yra lemiamas ne ideologijos, o plačių visuomenės sluoksnių komunikacinio atstovavimo per komunikacinius tinklus. Galimybė nuolat perduoti ir gauti naujausią informaciją sudaro sąlygas politikams ar politinėms grupėms aktyviai komunikuoti su potencialiais rinkėjais, pristatant politinius projektus ir idėjas. Elektoratas tokiu būdu gauna naujausią informaciją, gali rinktis jai vertingiausius pasiūlymus ir reikšti savo nuomones. Intensyvus apsikeitimas rūpima informacija padidina politikos sferos funkcionavimo efektyvumą, suteikia jai dinamiškumo. Tuo tarpu per didelis atsidavimas ideologijai trukdo politikams būti lanksčiais ir konkuruoti.

Politikos komunikacija remiasi pasiūlos ir paklausos svyravimais. Šio proceso dalyviai – politikai, siūlantys politines prekes - idėjas, projektus, ir visuomenė, pasirenkanti patraukliausias iš jų. Politikos sferoje pamažu randasi ekonomikai būdingi rinkos santykiai, paremti politinių idėjų mainais ir konkurencija. Politikai – ideologai tampa politikais – vadybininkais, administratoriais, reklamuojančiais savo prekę ir akylai sekančiais politikos paklausos bei pasiūlos procesus. Šiame konkurencijos ir mainų procese ypač svarbus vaidmuo tenka politikos vadybai.

Galima būtų kalbėti ir apie politinę informacijos visuomenės sampratą, kuomet politiniai procesai įtakojami informacijos prieinamumo ir perdavimo galimybių bei politikos komunikacijos pokyčių.

Politikos komunikacija – tai komunikacinis procesas tarp politikų, generuojančių politines idėjas, ir visuomenės, jas priimančios ar atmetančios, vartojančios ar nevartojančios. Komunikacijos tarpininkai – masinės komunikacijos priemonės (televizija, radijas), internetas, telekomunikaciniai tinklai.

Dvidešimto amžiaus, ypač jo antrosios pusės, visuomenės komunikaciniai procesai patyrė pokyčius, vadinamus “komunikacijos sprogimu”. Viena iš šio sprogimo bangų – politikos komunikacija, politikos ir komunikacijos susijungimas, kurį Breton ir Proulx sieja su trimis svarbiausiais faktoriais: visuomenės demokratėjimu, kuris atseikėja kiekvienam piliečiui dalį politinių sprendimų bei transformuoja politinės argumentacijos (politinių idėjų) tikslus; prieštaravimu tarp siekimo įtvirtinti taiką ir civilizuotumą, tuo pat metu vykstant karams, mobilizuojantiems “ginkluotą liaudį” – žmones, kurie pritraukiami propagandos per masines komunikacijos priemones pagalba. Politinės argumentacijos susijungimas su tokiais

efektyviomis ir įtaigiomis priemonėmis kaip radijas, televizija, internetas. Politinės argumentacijos veikla labai greitai sistematizavosi, technicizavosi ir veržėsi iš tik politinės sferos. [2] Politika jungiasi su ekonomika, priimdama jos konkurencijos sampratą ir ją sėkmingai naudodama politinių idėjų pasiūlos ir paklausos procese. Taip pat su komunikacija, aktyviai naudodamasi jos kanalais perduodant savo informaciją ir gaunant naudingos informacijos iš visuomenės apie jos poreikius.

Informacijos visuomenėje ideologinis angažuotumas ir ideologinis grynumas praranda savo buvusį svarbų vaidmenį kovoje dėl politinio dominavimo ir rinkėjų balsų. Vietoje jo vis ryškesnis tampa visos visuomenės komunikacinis atstovavimas per komunikacinius tinklus. Šie pokyčiai sukelia ir politikos mokslų paradigmu kaitą, kuomet tradicinę politologinę paradigmą keičia postmodernioji.

Tradicinė postmodernioji paradigma išreiškia politikų priklausomybę nuo ideologinių, politinių ir propagandinių nuostatų, sąlygojančių jų santykius su bendražygiais, oponentais, ekonominėmis, karinėmis, kultūrinėmis struktūromis, atskirais visuomenės sluoksniais. Ši paradigma siejama su industrinės visuomenės sankloda ir jos socialiniais klasiniais, ideologiniais kriterijais. Šiuo atveju santykis su valdžia grindžiamas ideologiniu dominavimu.

Postmodernioji paradigma apibrėžia politikus kaip konkurentus, politines partijas ar organizacijas – kaip konkurentiškas organizacijas. Ir atskiri politikai, ir politinės grupuotės teikia politinės veiklos paslaugas [1]. Šios paradigmos atsiradimas sietinas su radikaliais komunikaciniais, informaciniais pokyčiais visuomenėje – informacijos visuomenės atsiradimu. Randantis informacijos visuomenei, ekonomikoje pradeda vyrėti informacijos išteklių kūrimas ir naudojimas, o politinę veiklą sąlygoja komunikacinės struktūros (masinės komunikacijos priemonės, internetas, telekomunikacijų tinklai). Komunikacinių struktūrų suaktyvėjimas ir naujos galimybės įtraukia į visuomeninį (ekonominį, politinį) gyvenimą praktiškai visus gyventojų sluoksnius. Buvęs gana uždaras politinis mechanizmas tampa prieinamas plačiajai visuomenei ir kaip vartotojui ir kaip aktyviam veikėjui, įgyjančiam didesnę dalyvavimo ir sprendimų priėmimo vaidmenį. Informacijos visuomenėje jos nariai įtakoja politiką ir jos veikėjus (politikus) tiesiogiai – rinkimais, pasitikėjimu, parama, protestais; netiesiogiai – vartodami politinę informaciją. Ypač svarbiu tampa grįžtamasis ryšys – spaudimas, korekcija, viešoji nuomonė, kurios reiškimo galimybės vystantis informacijos visuomenei labai padidėjo [1].

Kalbant apie ideologijos vaidmenį sumažėjimą, negalima teigti, kad ideologija visiškai pranyksta iš politinio gyvenimo ir yra pakeičiama komunikacinių nuostatų. Šiuo atveju ji tik praranda savo dominuojančias pozicijas. Ideologinės nuostatos niekur nedingsta ir negali dingti, nes politika be ideologijos negalima. Ideologija tiesiog adaptavosi prie naujos aplinkos, prie naujų, vis labiau besivystančių ir plintančių visuomenės komunikacinių struktūrų. Jos konstruktyvą pagalbą naujoje konkurencinėje aplinkoje kuriamas ir pateikiamas politikos produktas. Taigi politika prisitaiko prie naujų

gyvenimo sąlygų, o politikai, atsisakydami ideologinio grynumo, tampa prisitaikančiais ir aktyviais konkurentais. Politinė sfera vis labiau panašėja į ekonominę rinką, kurioje veikia aktyvūs konkuruojantys politikai ir aktyvi, savo politinius poreikius žinanti visuomenė.

Svarbu paminėti dar vieną negatyvų reiškinį, susijusius su informacijos visuomenės ir naujos politikos komunikacijos atsiradimu. Pagrindinės problemos yra monopolinis masinių komunikacijos priemonių susikaupimas privačiose rankose ir sekančios propagandos bei dezinformacijos galimybės. Šiuo atveju privatūs savininkai turi puikias sąlygas rengti kampanijas, kuriomis siekiama pakeisti viešąją nuomonę ar užkirsti kelią tam tikrų klausimų svarstymui. Masinių komunikacijos priemonių savininkai nebūtinai patys aktyviai dalyvauja politikoje. Dažnai tai būna susitarimas (suokalbis) su politiniais lyderiais, grindžiamas abipuse nauda. Politinis elitas, turėdamas privačius žiniasklaidos kanalus turi galimybę kontroliuoti informacijos apie savo veiklą srautą, galimybę efektyviai reklamuotis, skleisti propagandą ar dezinformuoti [11] [53psl]. Puikus pavyzdys – ilgametis Italijos ministras pirmininkas S. Berlusconi, žiniasklaidos imperijos savininkas. Ši problema egzistuoja šalyse (JAV, Italija), kuriose privatūs asmenys gali įsigyti televizijos kanalus, radijo stotis ir laikraščių redakcijas, o viešojo jų priežiūra yra labai menka [11] [53, 188psl]. Šalyse, kuriose valstybė kišasi į transliavimo priemonių veiklą kuriamos priežiūros organizacijos, disponuojančios pakankamai plačia autonomine galia kontroliuoti viešųjų kanalų ar privačių stočių veiklą. Tuo siekiama garantuoti “neutralumo” standartus ir užkirsti kelią politiniam šališkumui [11] [56psl]. Valstybei gi monopoliškai valdant masines komunikacijos priemones kyla dar didesnis propagandos ir dezinformacijos pavojus, nes skleidžiamos informacijos niekas negali kontroliuoti. Tokia situacija būdinga totalitaristinėms valstybėms.

Skleisti propagandą bei dezinformuoti gali tiek valstybinės, tiek privачios masinės komunikacijos priemonės. Valstybė bei privatūs savininkai linkę nepripažinti šio fakto. Ir vieni, ir kiti deklaruoja savo, informacijos kanalų valdymo monopolijos naikintojo vaidmenį.

Breton ir Proulx kalba apie propagandą kaip apie politinės informacijos pateikimo ir skleidimo būdą, kai jos priėmėjas neturi galimybės rinktis iš visumos, o pagrindinį propagandos tikslą apibrėžia kaip siekį panaikinti pasirinkimo galimybę [2]. Šie autoriai mini J.M. Domenach skiriamas propagandos taisykles:

- supaprastinimas per priešininko personifikaciją;
- hiperbolizavimas kuris padeda iškraipyti faktus;
- suderinamumas, "susigrojimasis" kuris leidžia kartoti supaprastintą ir iškreiptą informaciją;
- transfuzija kuri padeda prisitaikyti prie nevienalytės publikos;
- užkrėčiamumas, padedantis pasiekti vienybę .

Dezinformacijos esmė yra sąmoningas melagingos informacijos skleidimas. “Dezinformuoti” – nereiškia blogai ar mažai informuoti. Tai reiškia konstruoti “apgaules” ir jas leisti cirkuliuoti informaciniais kanalais tiesių pavidalu. Dezinformacija – labai tiksliai sukonstruota ir įtikinama melaginga informacija [2]. Aptartas problemas galima būtų pavadinti naudojimosi tarnybine padėtimi siekiant dominuoti politikos rinkoje, žlugdant oponentų konkurencingumą, bei nesuteikiant rinkėjams galimybes pasirinkti.

Galima teigti, jog postmodernios visuomenės politikas yra toli gražu ne vien ideologas, bet ir aktyvus komunikacinių procesų dalyvis, vis labiau prisitaikantis prie informacijos visuomenės realių, lanksčiai ir kūrybingai besinaudojantis visais galimais informaciniais kanalais. Elektorato nuostatos taip pat keičiasi. Iš politikų nebereikalaujama perdėtos ištikimybės vienai ar kitai ideologijai.

Svarbiausiu sprendimų priėmimo faktoriumi tampa galimybė intensyviai komunikuoti, keistis informacija.

Naujausių informacinių technologijų atsiradimas bei jų plitimas suteikė ne tik patogumų mūsų kasdieniniame gyvenime bet ir nemažai problemų, atsirado naujos galimybės nusikalstamai veiklai, naudojant informacinės sistemas.

Per pastaruosius penkiasdešimt metų sparčiai besivystančios informacinės technologijos, ženkliai įtakojo tiek kasdieninį, tiek visuomeninį gyvenimą. Atsiradusios naujos informacijos perdavimo bei komunikacijos galimybės, naudojant skaitmeninius technologinius išradimus, tapo lengvai prieinamos kone kiekvienam individui. Šiuo metu informacinės technologijos plačiai taikomos įvairiose srityse, tokiose kaip ekonomika, švietimas, laisvalaikio praleidimo formos, administravimas bei valdymas ir t.t. Tuo būdu visuomenė tampa vis labiau priklausoma nuo kompiuterinių sistemų.

Informacinių technologijų įtaka įvairioms bendrabūvio sferoms yra akivaizdi, tačiau iškyla problema – kaip informacinės technologijos įtakoja šias sferas? Padidėję informacijos kiekiai, srautai bei prieinamumas prie jos atveria vis daugiau iki tol neegzistavusių galimybių ir perspektyvų. Tačiau spartus informacinių technologijų vystamasis atneša ne tik pozityvius vaisius, kartu atsiranda ir tam tikri negatyvūs padariniai. Netgi mažiausia klaidelė kompiuterizuotame aplinkos valdyme gali sukelti pavojų žmonių gyvybėms. Informacinės technologijos taip pat atvėrė duris antisocialiems bei nusikalstamiems veiksams, kurie anksčiau nebuvo įmanomi. Skaitmeninės sistemos, įstatymų laužytojams pasiūlė naujų galimybių, jos sukūrė visiškai naują terpę, kurioje tradiciniai nusikaltimai gali būti atliekami netradiciniais būdais. Sparti kompiuterinio tinklo plėtra padidino įvairių sistemų pasiekiamumą ir tuo pačiu jų pažeidžiamumą. Tokiu būdu informacinių technologijų pagalba padarytų nusikaltimų pasekmės gali sukelti rimtų keblumų tiek ekonominėje, tiek individų saugumo srityje.

Informacinės technologijos sukūrė visiškai naują, iki tol neegzistavusią terpę, kurioje yra įmanoma komunikacija, informacijos kaupimas bei perdavimas. Internetas – laisvai prieinamas globalus telekomunikacinis tinklas. Internetui būdinga tai, kad:

1. jame kaupiama bet kokio pobūdžio informacija;
2. didžioji dalis informacijos prieinama bet kuriuo metu;
3. internetas įgalina priėjimą prie informacijos tais pačiais telekomunikacijų tinklais tiek civiliams, tiek juridiniams asmenims;
4. informacija gali būti gaunama ir siunčiama bei talpinama iš bet kurios ir į bet kurią pasaulio vietą (erdvės ir laiko apribojimai tampa minimalūs).

Nors pats internetas atsirado ganėtinai neseniai, jis jau vaidina nemažą reikšmę socialiniame gyvenime. Internetu naudojasi beveik du šimtai milijonų pasaulio gyventojų ir jų skaičius nuolat auga. Internetas ir kompiuteriniai komunikacijos ryšiai sukūrė naują socialinę terpę, kurioje vyksta nuolatinis bendravimas tarp individų. Tokiu būdu šioje terpėje formuojasi ne tik įvairios virtualios bendruomenės, virtualūs miestai bet ir kiti realiam socialiniam gyvenimui būdingi atributai – įvairios laisvalaikio praleidimo, edukacijos formos ir t.t.

Virtualių bendruomenių formavimosi procese svarbiausias veiksnys yra ne fizinė aplinka, bet bendri interesai. Kaip jau buvo paminėta, kuriasi net tokios virtualios bendruomenės kaip virtualūs miestai. Trumpai tariant virtualioje tikrovėje yra aptinkami bene visi realaus socialinio gyvenimo atributai. Vienas iš tokių reiškinių yra nusikaltimai.

Informacinių technologijų srityje, svarbiausias vaidmuo tenka kompiuteriams ir kompiuterizuotoms sistemoms, nesvarbu ar tai būtų personalinis kompiuteris ar skaitmeninės technologijos, kurių pagalba veikia telekomunikacijų operatoriai ir kiti įvairias sistemas reguliuojantys technologiniai įrengimai.

Tokios gyvybiškai svarbios operacinės sistemos, kurios reguliuoja traukinių eismą, lėktuvų skrydžius, ar net gynybinius įrenginius dažnai būna prijungtos prie globalaus kompiuterių tinklo. Tokiu būdu jos tampa pasiekiamos ne tik tiems asmenims kurie jas prižiūri ir reguliuoja, bet ir civiliams piliečiams. Todėl individų išmanymas apie kompiuterinių tinklų administravimą, kuris suteikia prieigą prie operacinės sistemos kelia pavojų, nes pakenkus tokioms sistemoms kyla rimta grėsmė civiliams gyventojams. “Pasaulis nėra daugiau valdomas ginklais, pinigais ar energija. Jį valdo nuliukai, vienetukai, duomenys ir informacija. Karas vyksta nebe čia. Jau nebekyla klausimas kas turi daugiau kulų, iškyla klausimas kas kontroliuoja informaciją ir prieigą prie jos, ką mes matome, ką mes girdime, ką veikiamo ir ką galvojame. Visa tai susiję su informacija” (www.hackers.co.za).

Viena iš terpių, kurioje nuolat vyksta nusikaltimai, susiję su informacinėmis technologijomis, yra globalus tinklas - internetas. Interneto suformuotoje virtualioje aplinkoje yra aptinkami bene visi realaus

socialinio gyvenimo atributai, tame tarpe ir nusikaltimai. Nusikaltimai, kurie yra atliekami skaitmeninių technologijų pagalba nėra visiškai nauja nusikalstama veika. Tai tradiciniai nusikaltimai – vagystės, terorizmas, šantažas, asmens teisių pažeidimai ir t.t., kurie informacinių technologijų įtakoje įgavo naują formą. Tokiems nusikaltimams atlikti reikia naujų įgūdžių ir žinojimo. Pačios nusikaltimo priemonės, tokios kaip kompiuteris, mobilios ryšio priemonės, orgtechnika (skaneriai, lazeriniai spausdintuvai, kopijavimo aparatai) šiuo metu tampa lengvai prieinamos kone kiekvienam individui. Netgi žinojimas, kuris reikalingas atlikti nusikaltimus, informacinių technologinių priemonių pagalba yra lengvai pasiekiamas. Interneto svetainėse apstu pradedantiesiems įstatymų pažeidėjams detalizuotos medžiagos, kurioje išsamiai išdėstyti algoritmai, kurių procese pralaužiami programų, svetainių ar asmeninių skaitmeninių dokumentų kodai. Interneto tinklalapiuose galima surasti organizacijas, kurių narius jungia vienas bendras interesas, sugebėjimas apeiti apsaugos sistemas. Tai yra nusikalstama veika, tačiau pateikti vienareikšmišką apibrėžimą, kas yra nusikaltimai, padaryti informacinių technologijų sferoje, yra ganėtinai sudėtinga. Klasikinė kriminologinė paradigma teigia, kad kol nėra atitinkamo įstatymo, kuris apibrėžia vienokią ar kitokią veiką, kaip nusikalstamą ir draudžiamą, ir kol nėra atliktas veiksmas, kuris pažeidė uždraustą veiką, nėra ir nusikaltimo. Įvairūs įstatymai, baudžiamoji teisė ir visa juridinė sistema dažniausiai atsilieka nuo technologinių pokyčių. Įstatymai, kontroliuojantys veiklos sritis, kuriose nusikaltimai gali būti padaryti naudojant naujus technologinius pasiekimus, priimami pavėluotai.

Galima teigti, kad informacinės technologijos iš esmės pakeitė kai kuriuos socialiniams reiškiniams būdingus aspektus. Pagrindiniai iš jų tai erdvė, laikas ir identitetas. Laiko ir erdvės sąnaudos, norint pasiekti reikiama objektą, tapo minimalios. Identifikacijos procese, identifikuojamas nebe konkretus asmuo, o tiesiog skaičių kombinacija, interneto protokolas.

1.4. Tendencijos

Europos Sąjunga pabrėžia būtinybę sutelkti Centrinės ir Rytų Europos valstybių pastangas, kuriant bendrą informacinę erdvę ir ragina jau nuo jau nuo 1994 m. Europos Sąjungos šalis ruošti nacionalines programas informacijos visuomenės srityje. Europos Komisijos dokumente “Europe’s rolling action plan for information society” pabrėžiama, kad informacijos visuomenės procesai koncentruojasi ties informacinės infrastruktūros vystymu, plačiai panaudojant informacijos technologijas:

- kuriant integralias duomenų bazes ir plėtojant jų turinį;
- plečiant informacines paslaugas piliečiams;
- vystant elektroninę prekybą;
- gerinant šalies informacinių resursų panaudojimą;

- tobulinant jų apsaugą.

Šalies informacinė infrastruktūra:

- techninės priemonės (duomenų rinkimo, kaupimo ir platinimo sistemos, informacijos sistemos);
- intelektualiniai resursai;
- tiesinio reguliavimo mechanizmas (reguliuojantys įstatymai);
- ir kita.

Ateities perspektyvų spėjimas - ypač tokiai supersudėtingai, dinamiškai sistemai kaip informacinė visuomenė - išties keblus uždavinys. Be to, problematiška atskirti ir nusakyti tai, ko dar nėra ir kas yra tendencija, ir tai, kas jau egzistuoja ir yra realybė. Atskirti tendenciją nuo realybės sunku tiek laike, tiek erdvėje.

1. Virtualioji aplinka ir veikla. Naujausioji kompiuterinė technika suteikia jos vartotojams anksčiau neįsivaizduotas galimybes. Viena iš jų - atsidurti aplinkoje, kuri sukuriama realaus pasaulio objektus, vaizdus, procesus projektuojant kompiuterių erdvėje. Tokia aplinka vadinama virtualiąja. Pavyzdžiui, turėdamas šiuolaikinį monitorių, žmogus akimirksniu gali atsirasti ten, kur vyksta ugnikalnio išsiveržimas. Žmogus tampa ne tik procesų stebėtoju, bet ir dalyviu. Jis gali "valdyti" kosminį ar povandeninį laivą (nekalbant jau apie automobilio "vairavimą") bei atlikti sudėtingesnius veiksmus.

Vis platesnės perspektyvos atsiveria ir vadinamajai virtualiajai veiklai. Tokios veiklos pagrindas - globalinis kompiuterių tinklas ir suderintas vadinamojo virtualiojo kolektyvo ar firmos narių darbas. Norint būti tokio kolektyvo nariu reikia turėti vieną bendrą tikslą, užduotį ir kartu dirbti pasitelkus kompiuterių tinklą. Tarkime, virtualusis mokslininkų kolektyvas galėtų tirti ir spręsti visiems kolektyvo nariams bendrą mokslo problemą. Dar palankesnės sąlygos - virtualiesiems programuotojų kolektyvams. Vienas iš virtualiosios firmos pranašumų tas, kad ji gali dirbti 24 valandas per parą.

2. Elektroninė prekyba, elektroniniai pinigai. Pirma, kartu su elektronine prekių užsakymo ir atsiskaitymo sistema turėtų plėtotis ir elektroninė prekių "prenumeratos" sistema. Šios sistemos veikimą primintų dabartinė periodinių leidinių prenumerata, tik prenumeruojami būtų ne tik laikraščiai ir žurnalai, bet ir kitos plataus vartojimo prekės (maisto produktai, buities reikmenys, rūbai ir kt.). Prekės būtų nuolat pristatomos jas užsakiusiems abonentams į namus. Už prekes atsiskaityti būtų galima iš anksto, dalimis arba kreditan. Antra, galbūt visiškas grynųjų pinigų eliminavimas iš apyvartos, - tik laiko klausimas. Anksčiau ar vėliau popierinius banknotus ir monetas pakeis elektroninės atsiskaitymo kortelės, panašios į dabar cirkuliuojančias mokėjimo korteles, bus globalinis tų kortelių aptarnavimo terminalų tinklas. Kreditinės kortelės, suteikiančios galimybių skolintis pinigus, padėtų prekybai tapti lanksčia ir liberalia.

3. Naujos kartos programų paketai (programos). Žmonėms svarbi ta terpė, kurią kuria jų vartojami programų paketai. Kiekvienas vartotojas pageidauja, kad programa kuo labiau atitiktų jo veiklos pobūdį,

patyrimą, įgūdžius, charakterį. Adaptuoti vartotojui programos aplinką, funkcijas galima įdiegimo (instaliavimo) metu. Geriau, kai pati programa darbo metu leidžia vartotojui ją konfigūruoti, t.y. nustatyti patogiausią aplinką, įjungti ir išjungti būtent tam vartotojui reikalingas funkcijas, operacijas, “išlaisvinti” kompiuterio atmintį nuo informacijos, kuri nebūtina išsirinktoms funkcijoms atlikti. Taigi veikiančios programos - “save konfigūruojančios”. Tokių programų vartotojai veikia pagal principą “surink pats”, tarsi “sukonstruoja” sau darbo instrumentą.

Informacijos visuomenė tampa kaip niekada anksčiau laisva. Jos nariams atsiveria nauja laisvė nevaržomai ugdyti save, tobulinti, nuolat kelti kvalifikaciją. Praktiškai neribojamas žinių įgijimas, įgytų žinių visapusiškas taikymas, naudojimas ir kt. Tačiau tiek informacinės, tiek apskritai visuomenės laisvė būtinai susijusi su jos narių atsakomybe. Laisvė ir atsakomybė - neatskiriamos. Atsakomybės “kiekis” tiesiog proporcingas laisvės “kiekiui”, tik gali skirtis laisvės ir atsakomybės atitikimo laipsnis, jų santykis. Idealus atvejis: kuo daugiau laisvės, tuo daugiau ir atsakomybės. Tačiau taip toli gražu nėra. Dažnai atsakomybės “kiekis” neatitinka laisvės “kiekio” (atsakomybės per mažai). Ypač tai pasakytina apie moderniąją informacinę - supercivilizuotą - visuomenę. Todėl svarbu, kad informacinė visuomenė būtų pakankamai atsakinga už naujas laisves, patogumus, malonumus. Informacinės visuomenės ateitis priklausys būtent nuo įgytos laisvės ir priimtų atsakomybės už tą laisvę santykio.

4. Konstitucinė-juridinė dimensija: paremtas istoriniu, konstitucinis-juridinis pamatas yra itin aktualus Lietuvai, siekiančiai įsiliesti į Europos, NATO ir viso pasaulio šalių bendriją bei tapti pilnateise šios bendrijos nare. Europos Komisija jau paruošė ir išleido Žaliąją knygą “Gyvenimas ir darbas informacijos visuomenėje: pirmiausiai žmonės” (Green Paper. Living and working on the Information Society: People First. European Commission, Belgium, 1996). Šiame dokumente akcentuojama žmogaus teisių ir laisvių apsauga, ypač asmeninio gyvenimo neliečiamumas. Atkreipiamas dėmesys į faktą, kad naujos informacijos ir komunikacijos technologijos turi milžinišką potencialą įvairiose žmogaus gyvenimo ir veiklos srityse, todėl neišvengiamai reikalinga teisinė reglamentacija. [29]

5. Komunikacinė-informacinė dimensija: neatsitiktinai žmonių ir visos valstybės veikla tampa vis mažiau priklausoma nuo atstumo tarp jų, nes greitėjantis komunikavimas atneša ryškias permainas rinkoje. Visuotinis globalizacijos procesas pasaulyje tik sustiprina tarp šalių konkurenciją, todėl galimybės konkuruoti didžia dalimi priklauso nuo priimamų sprendimų efektyvumo, nuo sugebėjimo pasinaudoti informacija. Todėl žinios ir informacija bei priemonės jas skleisti naudojant informacijos technologijas bei diegiant ir įsisavinant informacinių technologijų inovacijos tampa svarbiausiais naujos visuomenės plėtros prioritetais. [29]

Taigi kaip matome informacijos visuomenės augimas ir plėtra turi didelį potencialą, nes visos valstybės yra įtraukė informacijos visuomenės plėtrą į savo programas, skatindami informacinių technologijų plėtimą.

2. INFORMACIJOS VISUOMENĖS TEORIJS PAGAL T. ROSZAKĄ IR M. CASTELLSĄ

Visuomenės pokyčiai, vykstantys pastaraisiais dešimtmečiais, suteikia galimybę naujai įvardyti visuomenę, juolab kad šiuo metu egzistuoja nemažai visuomenės socialinių teorijų, teigiančių postmodernų visuomenės būvį ir pateikiančių argumentuotų pastebėjimų ir prognozių. Jais remiantis šiuolaikinė postmoderni visuomenė vadinama informacijos visuomene su daugybe įvairiausių tikslinamųjų apibrėžimų. Dabartinės visuomenės esminis bruožas yra informacijos kaip ypatingo išteklausio įvertinimas ir taikymas visuomenės poreikiams tenkinti, kuriant atitinkamą visuomenės infrastruktūrą- informacinę infrastruktūrą, gaminant atitinkamus įrankius - informacijos technologijas ir telekomunikacijas, rengiant atitinkamus specialistus - informacijos ir komunikacijos vadybininkus. Tačiau dažniausiai viskas matuojama ir analizuojama modernybės metodais: ekonomikoje – bendrų nacionalinių produktų, politikoje - konsensusu, socialiniame gyvenime - socialine lygybe. Postmodernūs autoriai siūlo savo matavimus: ekonomikai - informacinės visuomenės indeksą, politikai - disensuą, socialiniam gyvenimui - gyvenimo gerovę.

Šiuo metu modernybė koegzistuoja su postmodernybe, nesiekiant daryti revoliucinio perversmo. Tačiau, vartojant vieną ar kitą terminą, reiktų patikslinti, kuria prasme - modernia ar postmodernia - šis terminas vartojamas. Nagrinėjant postmodernias visuomenės teorijas, ypatingas dėmesys skiriamas informacijai, kaip ji traktuojama ir kaip ji apibrėžiama, ir jos santykiui su pagrindinėmis visuomenės gyvavimo sritimis, kuris įvardijamas atitinkamais visuomenės vertinimo kriterijais. [18] Prasidėjęs ekonomikos informatizavimas apėmė ir visas kitas visuomenės gyvenimo sritis: darbą, mokymą, buitį, laisvalaikį. Visuomenė tapo informacijos technologijų taikymo sritimi. Šis procesas truko daugiau nei dešimtmetį: nuo aštuntojo dešimtmečio vidurio iki devintojo dešimtmečio vidurio. Tuo metu atsirado asmeninis kompiuteris, tiksliau, didžiosios skaičiavimo mašinos sumažėjo iki asmeninio kompiuterio, o kompiuterinės programos buvo pritaikytos vartotojams-nespecialistams. Tuo pat metu plėtojosi internetas - pasaulinis informacijos tinklas, leidžiantis naudotis įvairiapusiška informacija savišvietai, darbui, pramogoms.

Pokyčiai vyko ir socialiniuose moksluose: be kiekybinių tyrimų, atliekami ir kokybiniai tyrimai, ypatingą dėmesį skiriant socialiniams ir kultūriniais informacijos technologijų taikymo aspektams.

Devintajame dešimtmetyje amerikiečių ekonomistai atsisakė teiginio apie informacijos sektoriaus dominavimą ekonomikoje. Spėjama priežastis: informacijos technologijos iš ekonomikos sričių perėjo į visas kitas gyvenimo sritis bei supaprastėjo naudojimas jomis.

Šie taikymai prilygintini informacijos industrijos, kuri tarsi plėtojasi savaime, iššūkiams. Taip pat nepasitvirtino idėja, kad iš informacijos sektoriaus išaugs informacijos visuomenė, nes visuomenės plėtra

nėra tapatus informacijos technologijų plėtrai. „Informacijos visuomenė nėra visuomenė, kuri naudoja informacijos technologijas“ [9]. Tai ypatinga socialinė struktūra, kuri asocijuojama su kylančia informacijos paradigma. Japonai savo dabartinę visuomenės raidos lygmenį įvardija kaip „pažengusią informacinę infrastruktūrą“. Kitos šalys - JAV, Kanada, Australija - skelbia kuriančios nacionalinę informacinę infrastruktūrą ar informacijos supergreitkelius.

Taigi kas ką sukėlė: informacijos technologijos socialinius pokyčius ar visuomenės socialinė-kultūrinė raida paskatino informacijos technologijų plėtrą ir taikymą įvairiose visuomenės srityse? Pagal tai, kam teikiama pirmenybė, visuomenė yra apibrėžiama atitinkamu terminu: „informacinė visuomenė“ [18] „tinklo visuomenė“. [9]

Šiandieninį visuomenės plėtojimosi procesą geriausiai apibūdina terminas „tinklo visuomenė“. Informacijos tinklai taupo laiką ir greitina komunikacinius procesus, individualizuoja mokymąsi, laisvalaikį, ekonomiką. Tačiau kyla pagrįsta baimė, ar tokiu būdu piliečiai nėra atitolinami vienas nuo kito, kadangi mažėja natūralus bendravimas; jį vis labiau atstoja virtualus bendravimas. Susvyruoja visuomenės pusiausvyrą, nuo seno grindžiama socialine visuomenės sąveika (tarp visuomenės ir aplinkos ir tarp visuomenės piliečių). Būtina nauja socialinė politika, atitinkanti šiuolaikinės visuomenės poreikius ir pagal juos plėtojanti visuomenės informacinę infrastruktūrą.

Iššūkiams informacijos technologijoms plėtoti dabar jau susiję su visomis gyvenimo sritimis, o nebe su „didžiąja“ pramone. Informacijos technologijos pripažįstamos kaip žmogaus darbo įrankis (kultūros artefaktas), palengvinantis protinį darbą ir išplečiantis intelektinės veiklos galimybes .

Informacijos visuomenės sampratą pagal T. Roszaką

Labai dažnai „informacijos visuomenė“ pristatant kaip naujo tipo visuomenę manoma, jog šį kokybinį pokytį galima apibrėžti remiantis esamos informacijos bei su ja dirbančių žmonių skaičiumi ir pan. Tai ne kas kita, kaip prielaida, esą kiekybė perauga - neišku, kokiais būdais - į kokybinius socialinės sistemos pokyčius.

Įdomiai šį paradoksą traktuoja Theodore Roszakas [15], kritiškai analizuodamas informacijos visuomenei būdingas temas. Jo analizėje pabrėžiamas informacijos skirstymas kokybės požiūriu, apimant ir tai, ką kiekvienas iš mūsų veikiame kasdien, atskirdami tokius reiškinius kaip faktai, žinios, patirtis ir išmintis. Suprantama, temos yra slidžios, bet jos sudaro svarbiausią mūsų kasdienio gyvenimo dalį. Roszako požiūriu, dabartinis „informacijos kultas“ reikalingas tam, kad panaikintų šiuos realiai egzistuojančius kokybinius skirtumus. To pasiekama primygtinai tvirtinant, jog informacija yra grynai kiekybinio pobūdžio statistiškai aprašomas dalykas. Bet siekiant apskaičiuoti ekonominę informacinių

pramonės šakų vertę, informacinei veiklai išleidžiamą BVP dalį, nacionalinių pajamų kiekį, tenkantį su informacija susijusioms profesijoms, ir t. t., kokybiniai dalyko aspektai (ar informacija yra naudinga? ar informacija teisinga, ar klaidinga?) paliekami nuošalyje. „Informacijos teoretikui nesvarbu, ar perduodame faktą, ar vertinimą, lėkštą klišę ar giliamintį pamokymą, kilnią tiesą, ar išūlią nešvankybę" [15] [14psl]. Informaciją homogenizuojant ir išreiškiant skaičiais, šie kokybės dalykai atidedami į šalį: „Informacija pasirodo esanti grynai kiekybinis komunikavimo matas" [15] [11psl].

Roszaką stebina nuo šio kiekybinio informacijos kriterijaus neatsiejamas teiginys, esą didesnis informacijos kiekis visiškai keičia socialinį gyvenimą. „Informacijos visuomenės" teoretikai, ištrindami visiems aiškius kokybinius skirtumus, gauna stulbinančius statistinius duomenis apie informacinį darbą, o paskui teigia, kad šios tendencijos turėtų kokybiškai keisti visą mūsų gyvenimą. Roszakas tai laiko kalbų apie „informaciją" mitologija: terminas slepia skirtumus, tačiau užuot pripažinę, kad sudėjus visą informaciją į vieną didžiulį katilą išeina beskonė sriuba, užsispyrę teigiame, kad tai eliksyras. Tai labai naudinga tiems, sako jis, kurie nori, kad žmonės sutiktų, jog tai ir yra kaita, nes atrodo taip nenuginčijama: Informacija kvepia saugiu neutralumu; tai paprasta, paranki nepaneigiamų faktų krūva. Šis nekaltas pavidalas yra puiki pradžia technokratinės politikos dienotvarkės, kurios uždavinys - kuo mažiau atskleisti savo tikslus. Galų gale, ar gali kas nors ką nors pasakyti prieš informaciją? [15] [19psl]

Roszakas energingai prieštarauja tokiems samprotavimams. Gaudami tik tokius statistinius faktus apie kompiuterių naudojimą, naujų technologijų informacijos apdorojimo pajėgumus ir skaitmeninio ryšių tinklo sukūrimą, žmonės nesunkiai įtiki, jog iš esmės informacija palaiko ir „maitina" socialinę sistemą. To „maisto" yra tiek daug, jog magą sutikti su „informacinės visuomenės" teoretikais, tvirtinančiais, kad įžengėme į visiškai naujovišką sistemą. Prieštaraudamas teiginiui, esą „didesnis informacijos kiekis veda į naujos kokybės visuomenę", Theodore Roszakas primygtinai tvirtina, kad „pamatinės idėjos" [15] [91psl], kuriomis remiasi mūsų civilizacija, išvis nėra grindžiamos informacija. Tokie teiginiai kaip „visi žmonės iš prigimties yra lygūs", „gyvenk ir leisk gyventi kitam", „visi esame Dievo vaikai", „elkis su kitais taip, kaip norėtum, kad kiti su tavimi elgtųsi " yra vieni svarbiausių mūsų visuomenėje, bet jie atsirado anksčiau negu informacija. Roszakas neįtikinėja, kad šios ir kitos „pamatinės idėjos" būtinai yra teisingos (iš tiesų gana daug jų yra netikusios - kaip antai, „visi žydai yra turtingi", „visos moterys yra nuolankios", „juodaodžiai iš prigimties yra fiziškai stiprūs"). Tačiau jis pabrėžia, kad idėjos ir akivaizdus jų kokybinis pobūdis turi pirmenybę palyginti su informacijos kiekybe. O ypač jam nepatinka tai, kad informacinės visuomenės teoretikai, brukdami (klaidingą) idėją, jog didesnis informacijos kiekis esmingai keičia visuomenę, kurioje gyvename, viską apverčia aukštyn kojom.

Pagal Manuellį Castelsą

Po M. Castellso trilogijos tampa akivaizdu, kad sąvoka „informacijos amžius“ yra ne šiaip sau metafora, įvardijanti vieną iš būdingiausių šiuolaikinio pasaulio, šiuolaikinės civilizacijos bruožų. Tai – esminė, pamatinė šiuolaikinės epochos charakteristika arba savybė.

Dar labiau tas pasakytina apie sąvoką „informacinė visuomenė“. Ji įvardija būdingiausią pakitusios pačios visuomenės sandaros bruožą, kai dėl pasikeitusių technologinių sąlygų (masėms prieinamas palydovinis ir mobilusis ryšys, internetas ir t.t.) informacijos kūrimas, apdorojimas ir perdavimas tampa pagrindiniais produktyvumo ir galios šaltiniais.

Ir ne tik produktyvumo, bet ir galios – socialinės ir politinės – šaltiniais. O tai nesustabdomai ir iš esmės, nors ir palaipsniui, bet daug greičiau nei ankstesnėse epochose, keičia visą ligšiolinio pasaulio kaip tarptautinės sistemos tvarką, atskirų visuomenių vidaus sąrangą.

Kaip ir visada, tie pokyčiai nevienareikšmiški, prieštaringi, brėžiantys naujų politinių ir socialinių konfliktų kontūrus, automatiškai anaipol nežadantys šviesios žmonijos ateities. Dar daugiau, jie aštriau nei bet kada iki šiol kelia atsakomybės už tolesnį žmonijos likimą, net jos išlikimą, klausimą.

Atskiri pokyčiai matyti plika akimi ir bemaž visiems, tačiau suvokti juos per pasaulio raidos perspektyvų prizmę be tokių studijų, kokias atliko Manuelis Castellsas, būtų neįmanoma.

Pasibaigus vadinamajam šaltajam karui, t.y. žlugus pasaulinei komunizmo sistemai, kurios tvarką M. Castellsas, beje, vadina tik atitinkama ideologija nuspalvintu etatizmu, Vakaruose netgi pasigirdo balsų apie istorijos pabaigą. Žinoma, šiuo atveju sąvoka „istorijos pabaiga“ reiškė ne pasaulio pabaigą, o istorinės epochos, kurios turinį sudarė konfliktai, gimdomi skirtingų, netgi priešišku ideologijų pabaigą. Kai kam pasirodė, kad prasideda liberaliosios demokratijos pasaulinis triumfas. Beje, tokia nuostata atrodo nemaža dalimi lėmė ligšiolinę JAV politiką. Atsirado nemažai tuo tikinčių ir Lietuvoje. Tačiau dabar jau akivaizdu, kad išvelgiamoje ateityje nieko panašaus nebus.

M. Castellsas rašo: „Mes žengiamo į naują epochą, kurioje kultūra santykiauja su kultūra, o gamta įveikta tokiu mastu, kad yra dirbtinai atgaivinama („išsaugoma“) kaip kultūros forma...-informacija yra svarbiausia mūsų socialinės organizacijos sudedamoji dalis, o iš vieno tinklo į kitą judantys pranešimų ir vaizdų srautai sudaro mūsų socialinės struktūros karkasą. [9]

Tai nereiškia, jog istorija baigėsi laimingu žmonijos susitaikymu su pačia savimi. Veikiau atvirksčiai: istorija tik prasideda...- Tačiau tai nebūtinai yra džiugi akimirka. Juk pagaliau būdami vieni savo žmogiškajame pasaulyje, mes turėsime žvelgti į save istorinės tikrovės veidrodyje. O vaizdas mums gali ir nepatikti“. [9]

Jis ir nepatinka: ekologinės problemos, nepaisant pastangų jas spręsti, didėja; skirtumas tarp turto ir skurdo taip pat; nesiliauja bandymai vienašališkai jėgos pagalba primesti kitiems savo tvarką. Naujos technologinės informacijos amžiaus galimybės stiprina ne tik kūrimo, bet ir griovimo jėgas tiek globaliniu mastu, tiek ir atskirose visuomenėse. O griauti, kaip žinoma, lengviau nei kurti.

Kita vertus, pasaulis nėra pasmerktas neišvengiamai savigriovai. Anot M. Castellso, jį galima keisti į gerąją pusę atsižvelgus į jo kintančią kultūrinių tapatumų įvairovę, globalinį tinklinį bendradarbiavimą bei vadovaujantis daugiaplane politika.

Kaip matome, šie autoriai skirtingai vertina fenomeną, kaip informacijos visuomenės atsiradimas. Roszakas teigia, kad informacijos visuomenė kuriama dirbtinai ir negalima tik dėl padidėjusio kiekio informacijos stengtis pakeisti visą visuomenę.

Castellsas gi atvirkščiai, teigia, kad informacinė visuomenė jau egzistuoja. Bet šią visuomenę gali ištikti daug krizių: kultūrinės, ekologinės ir t.t. Žmonių bendravimas gali pasidaryti specifinių, „nenatūralių“. Didelė įtaką šiai visuomenei, kaip teigia Castellsas turės politika.

3. INFORMACINĖS TECHNOLOGIJOS

Nors egzistuoja skirtingos informacijos visuomenės sampratos, tačiau jos esmė nesikeičia – informacijos visuomenė yra informacinių technologijų raidos rezultatas ir ji yra organiškai susijusi su informacinių technologijų taikymu.

Vis daugiau lėšų ir pastangų yra skiriama informacinių technologijų diegimui ir vystymui. Sparčiai didėja kompiuterizacijos lygis ir informacijos perdavimo tinklų išplitimas visame pasaulyje.

Globalizacija – tai vienas pagrindinių informacijos visuomenės procesų, sukeltų informacinių technologijų plėtros. Globalizacija palietė tiek šalių ūkio, tiek kultūros sferas.

Informacinės technologijos suteikia įpatinę reikšmę su informacija susijusiai veiklai, to pasėkoje auga informacinį darbą dirbančiųjų paklausa ir svarba.

Globalizacija, distancijos išnykimas atvėrė naujas rinkas ir suteikė naujas galimybes verslui plėtoti visame pasaulyje.

Globaliniai tinklai sąlygoja naujų verslo rūšių atsiradimą ir paplitimą, tokių kaip elektroninė komercija.

Informacinių technologijų vystimasis lemia kultūros fragmentaciją, naujų meno rūšių atsiradimą. Globaliniai tinklai keičia žmonių bendravimo pobūdį, kuris tampa vis labiau anonimiškas ir vis mažiau apribotas moralinių normų, sąlygoja naujų laisvalaikio praleidimo formų ir pramogų atsiradimą, tokių kaip kompiuteriniai žaidimai, ir keičia pramogų industrijos pobūdį.

Informacinės technologijos kelia naujus reikalavimus švietimo sistemai, kadangi didėja gebėjimo pasinaudoti informacija svarba bei mokėjimas naudoti nuolat tobulėjančias informacines technologijas. Šios išvados leidžia parvirtinti tezę, kad informacinės technologijos daro reikšmingą įtaką šalių ūkiui ir kultūrai. [28]

Informacijos technologijų infrastruktūros plėtimasis daro vis didesnę įtaką visoms socialinio gyvenimo sferoms. Dabartiniai pokyčiai šiandieniniuose gamybos, prekybos ir paslaugų sektoriuose įvairių autorių įvardinami kaip skaitmeninė revoliucija, informacijos amžius, žinojimo ekonomika ir pan. Kai kurie teoretikai įžvelgia naują visuomenės tipą - informacijos visuomenę. Minėtos sąvokos rodo, jog informacijos technologijos daro didelę įtaką socialiniam gyvenimui. Šio darbo tikslas nėra gilintis į tai, kokiomis sąvokomis įvardinami informacijos infrastruktūros sąlygojami pokyčiai ir kurie autoriai “teisūs”, kurie ne. Tokių sąvokų kaip “informacijos visuomenė”, “informacijos amžius” ir pan. vartojimas reiškia tik viena, jog informacijos technologijos veikia visuomenę. [28]

Informacijos technologijų infrastruktūrą sudaro kompiuteriai, telekomunikacijų įrenginiai, mikroelektronikos komponentai, kurie užtikrina jų veikimą ir pan. Informacijos technologijos bei jų

vartojimas greitai kinta, todėl darbe neišskiriamas vienas griežtas informacijos technologijų apibrėžimas. Taip pat neskiriamas informacijos technologijų poveikis konkrečiai kažkuriam vienam sektoriui. Apie gamybos, prekybos ir paslaugų sektorius kalbama bendrai, nes jie yra persipynę tarpusavyje.

3.1. Esminiai informacijos visuomenės technologijų bruožai

Esminiai informacijos visuomenės technologijų bruožai yra šie:

1. Nepaprastai greitas technologijų vystymasis, dramatiškas kompiuterių atminties ir skaičiavimo greičio augimas, kompiuterinių ir kitų ryšio tinklų pralaidumo didėjimas; nuolat mažėjanti naujų technologijų produktų (kompiuterių, programinės įrangos, duomenų perdavimo ir kt.) kaina; įvairių elektroninių priemonių (“media”), jų funkcijų “lydymasis”, susilieėjimas; kintantis reprezentavimo pobūdis. Skaitmeninėms technologijoms keičiant technologijas, pagrįstas analogijos principu, panašumo kriterijų keičia tapatumo kriterijus, nyksta skirtumas tarp kopijos ir originalo.
2. Informacijos visuomenės technologijų pokyčiai vyksta jau esamų technologijų tobulinimo ir naujų technologijų kūrimo kryptimis. Naujų produktų kūrimui neretai nereikalingas joks realus poreikis, - jau sukurta prekė siūloma vartotojui teigiant, kad ji jam “būtinai reikalinga”.
3. Technologijų pokyčiai paveikė informacijos visuomenės gamybos procesą, prekių, darbo pobūdį, vertybes. Kita vertus, komunikacijos priemonių ir būdų tobulėjimas ir jų įtakojami darbo pobūdžio pokyčiai turėjo atgalinį poveikį – skatino dar spartesnę technologijų vystymąsi.
4. Vienas esminių technologijų pokyčių rezultatų – socialinio laiko ir erdvės “suspaudimas”, pasireiškiantis praktiškai visose gyvenimo srityse ir apibūdinamas kaip informacijos visuomenės gyvenimo būdo bruožas.
5. Socialinio laiko pokyčiai pasireiškia tempo didinimu ne tik gamybos procese, prekių platinime bei pardavime, bet ir vartojime.
6. Viena esminių socialinio laiko “suspaudimo” pasekmių –nepastovumas ir trumpalaikiškumas, pasireiškiantis daugybėje sričių: madose, produktuose, gaminimo būduose, darbo procese, vertybėse, idėjose ir ideologijose.
7. Veikla trumpalaikės produkcijos srityje sudaro sąlygas manipuluoti skoniais ir nuomonėmis kuriant įvaizdžius, dažnai neturinčius nieko bendra su reklamuojamu produktu. Įvaizdžiai tampa simulacrum – nuorodomis į įvaizdį, t.y., į nieką. Įvaizdžiai, surinkti iš skirtingų vietovių ir epochų, eklektiškai sumetami krūvon ir ne tik transliuojami per televiziją, bet ir įgyja materialios simulacrum formą – pastatuose, įvykiuose ir pan., kurie tampa nebeatskiriami nuo tikrovės.
8. Technologijų vystymasis sąlygojo socialinės erdvės pokyčius –tobulėjančių komunikacijos ir ryšio priemonių dėka nunyko erdviniai barjerai.

9. Erdvinių ribų nunykimas nereiškia pačios erdvės reikšmės menkėjimo. Tikslios informacijos ir greitos komunikacijos poreikis išskėlė “pasaulio miestų” svarbą. Tačiau tendencija diferencijuoti vietas pagal jų patrauklumą kapitalui sąlygojo fragmentaciją, nesaugumą ir trumpalaikį vystymąsi suvienodintoje pasaulinėje erdvėje.

10. Socialinės erdvės, kaip ir laiko, pokyčiai sąlygojo kasdienio vartojimo prekių pokyčius, prekių internacionalizaciją, stilių proliferaciją, skirtingų erdvės ir laikotarpių atributų susimaišymą į vieną; suteikė galimybę patirti viso pasaulio įvairovę - patirti ją kaip simulacrum. [24]

Taigi, technologijų vystymasis pakeitė informacijos visuomenės gamybos procesą, darbo, prekių pobūdį, įtakojo laiko ir erdvės “suspaudimą”, o per šiuos pokyčius neišvengiamai darė poveikį ir informacijos visuomenės gyvenimo būdo pasikeitimams.

Svarbūs veiksniai, skatinantys informacijos visuomenės vystymąsi, yra šie:

Technologijų vystymasis ir susilieėjimas;

Verslo globalizacija;

Naujų paslaugų sukūrimas;

Mobilumas;

Viso pasaulio mastu vykstantis telekomunikacijų firmų privatizavimas, jų monopolio irimas.

Vienas iš ryškiausių informacijos visuomenės technologijos bruožų – jos nepaprastai greitas vystymasis. Kadangi naujos, tobulesnės versijos kuriamos didžiuliu tempu, tai anksčiau sukurtosios labai greitai sensta. Technologijų tobulėjimas bei telekomunikacijos tinklų monopolijų irimas (Europos Sąjungos valstybės 1998 m. visiškai atsisakė valstybinio telekomunikacijos tinklų reguliavimo ir monopolio; JAV 1996 m. dirbo apie 200 firmų - telekomunikacijų paslaugų tiekėjų) lemia didžiulį informacinės ir ryšio technikos pigumą, kas, savo ruožtu, irgi skatina platesnį šių produktų vartojimą.

Kalbant apie informacijos visuomenės technologijas, dažniausiai omenyje turima visuotinė kompiuterizacija, kompiuterių įdiegimas praktiškai visose srityse, - pradedant gamyba ir baigiant laisvalaikiu. Iš tiesų, kompiuterių vartotojų skaičius auga didžiuliu tempu. 1996 m. kas trečias namų ūkis JAV ir Anglijoje ir kas penktas Prancūzijoje bei Vokietijoje turėjo personalinį kompiuterį. 1996 m. JAV, Vokietijoje ir D.Britanijoje išlaidos personaliniam kompiuteriui pirmą kartą istorijoje viršijo išlaidas televizijai .

Dar didesnę reikšmę informacijos visuomenės gyvenimo būdo pokyčiams turėjo tai, kad greta tobulesnių kompiuterių bei programinės įrangos kūrimo buvo plėtojami ryšiai. 1996 m. 39 milijonai žmonių naudojo elektroniniu paštu, 50 milijonų – faksu (čia pirmavo JAV – 20,5 milijonų, Europos Sąjunga ir Japonija – po 8,5 milijonų vartotojų). Tokiose šalyse kaip Ukraina fakso vartotojų skaičius per metus (1996 m.) padidėjo 95 %, Moldovoje – 125 % . Tačiau fakso vartotojų rinka yra jau ganėtinai

“subrendusi”, jo vartotojų skaičiaus augimas sulėtėjo dėl sparčiai augančio personalinių kompiuterių (o dažniausiai kartu ir elektroninio pašto bei Interneto) vartotojų skaičiaus didėjimo.

Sparti informacinės visuomenės technologijų plėtra mažina gamybos kaštus ir atpigina patį produktą, todėl jų įsigijimas nebėra sunkiai išsprendžiama problema. Išnyka kitokie barjerai - žinių ir įgūdžių įsisavinimas ir pritaikymas kasdienėje veikloje. Tradicinį raštingumą keičia kompiuterinis raštingumas.

Taip pat keičiasi žmonių poreikiai, didėja informaciniai žmonių poreikiai, kuriems patenkinti būtinos tiek individualios, tiek ir institucijų pastangos bei valstybinio, privataus ir viešojo sektorių bendradarbiavimas.

3.2. Informacijos technologijų ir IT inovacijų funkcijos informacijos visuomenėje

1. Komunikacinė funkcija: informacijos visuomenėje informacija tampa visapusiškų mainų objektu. Valstybei ir jos piliečiams atsiranda plačios galimybės perduoti, priimti ir skleisti informaciją, skirstyti žinių ir idėjų srautus. O žmonių veikla vis mažiau darosi priklausoma nuo atstumų tarp jų, nes informacijos perdavimas ir komunikacija dėka informacijos technologijų ir informacinių technologijų inovacijų diegimo nelyginamai greitėja.

2. Informacinė funkcija: kompiuteriai, Internetas, mobilios ryšio priemonės, multimedia tampa įprastine ir būtina namų ūkio, darbo vietos, laisvalaikio aplinka. Naujos informacijos technologijos keičia įprastines darbo sąlygas, profesijas, atsiranda visiškai naujos darbo vietos, keičiasi rinkos ir konkurencinės sąlygos. Informacijos technologijos tampa visos šalies ir kiekvieno piliečio ypatingo dėmesio objektu, prioritetine sritimi, kai jų įsisavinimas ir panaudojimas apsprendžia ateities sąlygas ir rezultatus.

3. Švietimo, mokslo, kultūros: informacijos technologijos tiesiogiai yra susijusios su visos šalies infrastruktūros plėtojimu bei integracija į tarptautinę aplinką. Ir tai pasiekama vystant švietimo sistemą, mokslinių tyrimų vykdymą ir jų rezultatų panaudojimą, formuojant šalies įvaizdį pasaulinėje visuomenėje. Sėkmingam informacinių technologijų inovacijų atėjimui ir įsisavinimui reikalinga palanki kultūrinė terpė kiekvienoje šalyje.

4. Socialinė: informacinių technologijų inovacijų sklaidimas ir jų įsisavinimas yra visuomeninio pobūdžio, kai IT inovacijų sklaidimas išreiškia procesą, kurio metu informacinių technologijų inovacija perduodama įvairiais komunikacijos kanalais socialinėje visuomenės narių sistemoje (aplinkoje). Tai specifinis komunikacijos tipas, kuriame žinios (pranešimai) susilieja su naujomis idėjomis (inovacijomis) perduodamais įvairiais kanalais. Piliečiai gali lengviau ir greičiau įsijungti į visuomeninį gyvenimą ir tapti neatskiriama valstybės dalimi.

Informacijos visuomenė remiasi atviros, išsilavinusios ir besimokančios visuomenės principais, kai visi visuomenės nariai sugeba naudotis informacijos technologijomis ir taiko savo veikloje, o inovacijų pritaikymas jiems garantuoja daugiau galimybių ir geresnių rezultatų tikimybę. Ir tai neišvengiamas procesas, nes IT pažanga vis geriau užtikrina informacijos prieinamumą ir patikimumą, plėtoja šalies informacinę infrastruktūrą, padeda integruotis į pasaulinę bendriją.

Informacijos visuomenės technologijų plėtra skatina spartesnę informacinės visuomenės idėjos sklidimą. Pažengusių pasaulio šalių vyriausybių politinės nuostatos dėl informacinės visuomenės yra išreikštos tų šalių oficialiuosiuose dokumentuose - informacinės visuomenės programose ir strategijose. Šiuose dokumentuose pateikiamos naujos informacinės visuomenės technologijų galimybės didinti konkurentiškumą ir inovatoriškumą, kurti naują gyvenimo ir veiklos aplinką.

4. KRIZĖS IR KRIZIŲ VADYBOS SAMPRATOS

Krizė: nepastovus ir kritinis laikas ar būsena, kai proceso išdavos stipriai pakeis situaciją į gerąją ar blogąją pusę. [26]

Krizių vadyba, tai pasiruošimo procesas, skirtas reaguoti, sušvelninti ir atitaisyti krizinę situaciją. Krizių vadyba reikalauja: organizuoto plano, kuris užtikrina saugumą sau ir bendruomenei ir supratimo apie žmogišką atsaką į krizę. [25]

Krizės gali sukelti žmonių veiksmai arba gamtinės katastrofos (gaisras, žemės drebėjimas, potvynis). Žmonės, tiesiogiai susiję su krizių procesais savo veiksmais arba neveiklumu gali organizacijai padaryti daug žalos. Neretai krizes sukuria žmonės, kurie nuosekliai bando primesti savo neadekvatų požiūrį į įvykius, tuo sukurdami grandininės klaidų reakcijas. Krizės - tai netikėti įvykiai, kurių dažnai neįmanoma numatyti.

Idealiame pasaulyje krizių nebūna. Tačiau idealaus pasaulio nėra. Paprastai Jūs šiek tiek žinote ko Jūs siekiate ir dažnai tai, su nedidelėmis išimtimis pavyksta padaryti. Galima numatyti tam tikras problemas ir parengti nenumatytų situacijų veiklos planus šioms problemoms išspręsti. Žinoma, realiam gyvenimui tokie planai ne visada tinka. Atitinkamai Merfio dėsniai "Jei gali nepasisiekti, BŪTINAI nepasisieksi!"

Nors krizės ir įvyksta netikėtai, tačiau tai nereiškia, kad jų visiškai neįmanoma numatyti. Prieš prasidedant krizei paprastai būna perspėjantys ženklai, kuriuos reikia sugebėti atpažinti. Net ugnikalnio išsiveržimą galima numatyti.

Krizių vadyboje vartojamas terminas "krizės sluoksniai" (crisis slides). Tai reiškia, kad egzistuoja tam tikra griežta ir nenumaldoma palaipsniui atsitinkančių įvykių logika. Pavyzdžiui, ilgalaikės liūtys kalnuose sukelia nuošliaužas, galinčias nušluoti nuo žemės paviršiaus miestus. Aptariamam atveju krizių vadybos procesas turėtų prasidėti jau tada kai sužinomos nepalankios oro prognozės. Galimos menkiausios žmonių klaidos šiuose procesuose paprastai baigiasi tragiškomis pasekmėmis.

Paradoksas, tačiau krizės sluoksniai gali padidėti ne tik nuo žmogiškų klaidų, bet ir nuo perdėtai sąžiningo, pedantiško požiūrio į krizių vadybos technologijų taikymą ekstremaliomis, netradicinėmis sąlygomis. Itin grėsmingose situacijose labai svarbu rasti efektyvius sprendimus prieš situacijai tampant kritiška. Tai padeda išvengti bukai pedantiškos vadybinės elgsenos efektų nestandartinėse situacijose.

Krizių vadyba yra strateginio planavimo sudedamoji dalis. Strateginis planavimas be krizių vadybos įtraukimo yra lyg gyvybės palaikymas be jos garantijų. [21]

Ar galima valdyti krizę? Atsakymas yra - taip. Kaipgi tai padaryti?

Pagrindiniai pastebėjimai:

1. Krizės yra neišvengiamos
2. Kaip ir kiekvienam kitam vadybiniam iššūkiui, krizėms turi būti pasiruošta
3. Krizių vadyba yra dalis kiekvieno vadybininko atsakomybės. Kiekvienas padalinys ar skyrius gali būti krizės vadybos elementas.[22]

4.1. Krizių rūšys

Krizių rūšys:

Krizę taip pat galima iššaukti dėl vadovavimo ne kompetetingumo arba dėl netinkamai pasirinktos politikos įmonėje. Dažniausiai pasitaikančios silpnos vietos veiklos planavime neįskaitant profesionalų stokos ir neinvestavimą tobulinimuisi esamo personalo, tai neteisingas planavimas. Kokios tai būtų planavimo klaidos:

1. Nėra susisteminto informacijos surinkimo plano. Jungiant tokius aspektus kaip pavojaus analizė, organizavimo ir vadovavimo vadovybės, kompanijos politikos (policy) procedūros.

2. Nėra susisteminto informacijos pasidalijimo plano. Jeigu Jus ir turite pakankamai daug informacijos (ar mažai), bet nepasidalinate su tais, kurie turi įgyvendinti Jūsų planą.

3. Dažna klaida planuotojų, bandymas „priryšti“ komandą prie standarto, neatsižvelgiant į specifiką. Taikaus koegzistavimo atveju stengiamasi nesureikšminti skirtumų, surasti bendrą veiklos pagrindą. Žmonės skatinami išmokti gyventi bendradarbiaujant, keistis informacija ir žiniomis, idėjomis ir patirtimi, laisvai bendrauti įsiliejant į kitų grupių veiklą. Šis malonus ir idealus modelis daugelyje situacijų praktiškai neveikia. Dažnai būna taip, kad konfliktai nebūtinai išsprendžiami sudarius žmonėms sąlygas maloniai būti kartu. Įvairios tarpasmeninės komunikacijos technikos bei modeliai gali būti įdomūs teoriniu požiūriu, tačiau praktiškai yra neveiksmingi, jeigu organizacijos vadovas dėl vienu ar kitu priežasčių negali žmonėms pasakyti to, kas jiems būtų patogu girdėti. Be to, neišnyksta realus pavojus, kad problemos kurias buvo bandyta užglostyti kritiniu momentu vėl nepasireikš.

4. Nėra arba minimali koordinacija su efektyviais objektais. Silpni komunikacija su visuomene ,su susijusia su jūsų organizacija pramone ,su policija ,ligoninėmis ,gaisrinėmis gali tam tikroje situacijoje sudaryti chaosą. Paprasta problema kas kritinių momentų bus pirminių informacijos šaltinių info agentūrom, gali atnešti pilną sunaikinimą krizės metu.

5. Atsakomybės pasidalijimas. Blogos organizacinės procedūros nustatančios kiekvieno funkcijas tam tikroje situacijoje, kad nesigautu: „Tai –ne mano atsakomybėje. Aš galvojau-kad tavo.”

Cutlip S.M. išskiria tris krizių grupes:

1. Netikėtos krizės, kurių neįmanoma numatyti ir planuoti jų prevencijos. Tokioms krizėms priskiriami įvairūs techniniai gedimai, nelaimingi atsitikimai, lėktuvų katastrofos, gaisrai, organizacijos vadovo žūtis ir pan. Į tokias krizes galima tik reaguoti ir rekomenduotina, kuo greičiau. Pastarosioms krizėms turi būti iš anksto parengtas krizės valdymo planas, darbuotojai turi žinoti, kas sudaro krizės valdymo komandą, kam tenka atsakomybė, kas bendrauja su žiniasklaida ir pan., kad neįvyktų nesusipratimų, ir kad krizė kuo greičiau būtų išspręsta.

2. Išaugančios krizės, tai ilgainiui besiformuojančios krizės, kurių požymius galima numatyti iš anksto, taigi šiuo atveju pagrindinis veiksmų planavimo ir vadybos tikslas yra tinkamai įvertinti augančią krizę ir ją suvaldyti taip, kad neįvyktų kritinės situacijos. Šiai grupei dažniausiai yra priskiriamos tos krizės, kurių pamatas yra socialinės problemos,

neramumai ar konfliktai, kurie nevaldomi gali iškilti į agresyvius priešiškus veiksmus, kas jau reiškia krizę.

3. Nuolatinės krizės, tai krizės, kurios gali trukti mėnesius ar metus, nepaisant pastangų jas suvaldyti. Tokio pobūdžio krizėms yra priskiriami gandai. [20]

Taip pat yra vadybos krizes. Valdymo procesuose gali įvykti pačių įvairiausių krizių: valiutų kursų pokyčiai, netikėtai rinkoje atsiradę konkurencingi produktai ar paslaugos, inovacijos, streikai, kompromituojantis vadovų elgesys, atkreipęs žiniasklaidos dėmesį, kompetentingesnių komandos narių perėjimas pas konkurentus, gaisras, naujos technologijos ar jų netinkamas naudojimas ir t.t. Šis sąrašas neturi pabaigos. Visa tai yra bandoma valdyti.

Kiekviena krizė yra unikalus įvykis, kurį spręsti būtina individualiai, atsižvelgiant į krizės reiškinių pobūdį, specifiką, organizacijos kultūrą ir daugelį kitų veiksnių. Vis tik yra tam tikri vadybinio elgesio krizių metu tipai, kuriuos galima adaptuoti visose situacijose. Egzistuoja bendrieji krizių vadybos principai, kuriuos realizuojant pasirenkamas derybų arba konflikto kelias. Sukurta nemažas kiekis įvairių krizių vadybos metodikų, kurias galima taikyti modeliuojant konkrečias kritines situacijas.

O kaip turėtų elgtis vadovas? Svarbiausias reikalavimas krizės sąlygomis keliamas vadovui – išlikti šaltakraujišku. Krizės metu labai svarbu, kad visi galvotų, jog Jūs valdote situaciją, kad įvykių kontrolė priklausys nuo Jūsų. Negalima savo elgesiu generuoti papildomos įtampos. Pavaldiniams neturi atrodyti, kad Jums per sunku.

Vadybinių krizių situacijose labai svarbus pasirinkimo momentas: būtina žinoti, kada verta kovoti, o kada – derėtis. Reikia taip pat sugebėti nuspėti konkurentų elgseną, žinoti motyvus, kurie juos verčia vienaip ar kitaip elgtis. Kruopščiai analizuojant informaciją, atsirenkant prielaidas, sugebant kūrybiškai panaudoti savo ir savo komandos intuityvias nuojautas įmanoma modeliuoti galimas konkurentų elgsenos scenarijus vienu ar kitu Jūsų veiksmų atveju.

Kaip mes dažniausiai įsivaizduojame krizę? O kaip turėtumėm? (Žr. 1 priedą)

4.2. Krizių prevencija

Krizių prevencija:

Prevencinės priemonės yra pigiausios bei veiksmingiausios.

Prevenicijoje slypi krizės sprendimo efektyvumas. Preventinės priemonės gali būti kuriamos atsižvelgiant į aiškiai matomas problemas. Dauguma vidinių įmonės funkcijų yra susiję su išorinėmis. Taigi išorės situacijos analizė (ekonomika, politika, įstatymdavystė, technologija, demografija ir tt.) yra pagrindas galimų problemų numatymui, taigi ir efektyviai krizių vadybai.

Šio proceso veiksmingumui yra svarbi savalaikė informacinė sistema, kuri leidžia tirti aplinką, renka informaciją, kurios pagrindu yra kuriamos galimos strategijos, tam kad išvengti krizių. [21]

Strateginis prognozavimas (strategic forecasting): šios technikos reiškia numatymą. Tas numatymas remiasi prielaida, kad įmonė yra prisitaikiusi adaptuotis naujose situacijose. Prognozavimo technikų esmė yra: teisingai numatyti ir įvertinti didelių ar plataus masto pokyčių įtaką organizacijai. [21] Norėdamos turėti ilgalaikę sėkmę organizacijos privalo labai aiškiai žinoti savo veiklos tikslą, teisingai jausti pagrindinę raidos kryptį, disponuoti adekvačiais resursais arba turėti jų įsigijimo viziją. Todėl vadovai privalo suprasti strateginės veiklos esmę, mokėti valdyti strateginius procesus, sugebėti parengti kokybiškus strateginius planus, kuriuos būtų nesunku adaptuoti keičiantis situacijoms bei aplinkybėms.

Taigi, pagrindinis strategijos tikslas – integruoti organizaciją į jos aplinką labiausiai jai priimtinu ir perspektyviu būdu.

Strategija apibrėžia kurlink organizacija vystosi siekdama savo pagrindinio tikslo ir realizuodama savo esminę misiją. Turint kokybišką organizacijos strategiją nesunku sukurti racionalų veiklos algoritmą, labiausiai atitinkantį organizacijos esmę ir jos raidos kryptį. Veiklos turinį tokiu atveju sudarytų organizacijos kuriamos paslaugos ar produktai, rinkos, esminės kompetencijos, plėtros tendencijos, kapitalo apyvarta bei resursų politika. Tokiu būdu, strategija yra savotiška organizacijos interesų deklaracija, parodanti, kuo ji ateityje ruošiasi tapti. Kitaip tariant, strategijos sudaro strateginės vadybos esmę bei strateginio planavimo pagrindą.

Strateginė vadyba yra strategijų kūrimo ir jų valdymo organizacijoje procesas. Strateginiai vadovai turi būti kartu ir sėkmingi vadybininkai, gebantys valdyti organizacijos darbo vertę, kuri būtina siekiant ilgalaikės perspektyvos.

Strateginės vadybos ribos – organizacijos misijos kontekstas.

Pagrindinis strateginės vadybos uždavinys - užtikrinti, kad organizacijos misija griežtai atitiktų jos viziją besikeičiančios aplinkos kontekste.

Strateginė vadyba leidžia numatyti organizacijos veiklos perspektyvą keletui metų kartu apsibrėždama šios perspektyvos realizavimo būdus. Taigi, strateginė vadyba yra glaudžiai susijusi su vizijų ir scenarijų kūryba bei permainų vadyba. Kita vertus, konceptualios idėjos privalo būti lengvai konvertuojamos į veiklos procesų bei operacijų vadybos lygmenis. Strateginės vadybos pagalba žmonės įgauna veiklos perspektyvą, kuri motyvuoja jų sprendimus bei veiksmus. Tada tampa aiškesni ir prasmingesni organizacijos resursų valdymo procesai. Bet kuriuo atveju strategijos prasmę sudaro naujos vertės kūrimas.

Strateginiai vadovai paprastai žino ir jaučia strateginės veiklos tendencijas. Tačiau jie taip pat privalo sugebėti integruoti ir valdyti resursus bei galimybes realizuodami konkrečias strategijas.

Netikėtumų planavimas (contingency planning):

Tai alternatyvūs planai, kurie gali būti naudojami, kai įvykiai klostosi nenumatyta linkme. Tuo tarpu, kai strateginis prognozavimas remiasi logiškai numatomais įvykiais, netikėtumų planavimas yra orientuotas į mažiau numatomus dalykus, kurie visgi gali atsitikti. Paruoštas netikėtumų planas padeda kompanijai ne tik apsisaugoti nuo krizių, bet ir išspręsti krizes, jei jos atsiranda.(1)

Problemų analizė (issues analysis): Šis būdas yra labai artimas netikėtumų planavimui. Jo tikslas yra išpėti sprendimų priėmėjus apie besikeičiančias tendencijas išorinėje aplinkoje. Verslovė tuo pačiu stengiasi, kad tos tendencijos taptų įmonės privalumu. Pvz. alternatyvios energijos naudojimas.(1) Kartais sakoma: “nėra problemų, yra tik galimybės”. Tai nėra universali tiesa, tačiau toks požiūris suponuoja pozityvų ir kūrybišką mąstymą. Jis padeda suprasti, kas gali ir turi būti nuveikta, sprendžiant problemas. Toks požiūris nesureikškina problemos įveikimo barjerų. Net ir nepavykus išvengti klaidų, atlikta jų priežasčių analizė padeda ne tik išvengti didesnių problemų ateityje, bet ir žymiai pagerina sprendimų priėmimo procesą.

Sprendimas, vaizdžiai kalbant, tampa tiltu, padedančiu sėkmingai pereiti sraunią problemų upę.

Veiksmų plano analizė (scenario analysis):

Veiksmų planas sudaromas tam, kad sudėlioti numatomą įvykių seką. Veiksmų plano analizė apima apmąstymus apie priimtinas ar nepriimtinas situacijas, kurios gali iškilti, taip pat numatomas alternatyvias priemones, palaikančias ar stabdančias procesus, kuriuos iššaukė ta situacija.[21] Svarbus dalykas priimti aktualiausia sprendimą. Kad tai padaryti reikia laikytis tam tikru taisyklių:

efektyviems sprendimų procesams būdinga atitinkama logika:

1. Analizuokite situaciją. Nustatykite, kas yra ne taip, arba kas gali būti ne taip.

2. Apibrėžkite uždavinius. Nutarkite, ko Jūs siekiate artimiausiu metu arba ateityje, kaip elgsitės tikėtinų problemų atveju arba pasikeitus aplinkybėms

3. Kurkite hipotezes. Jeigu Jūs turite problemą – turėkite ir keletą hipotezių apie jos priežastis.

4. Tikrinkite faktus. Norėdami pasitikrinti savo hipotezes bei sukurti galimų veiksų scenarijus, visų pirma pabandykite nustatyti, kas iš tiesų vyksta dabar ir/ar kaip probleminė situacija gali klostytis ateityje. Jeigu turite reikalą su skirtingais žmonėmis ar požiūriais, pabandykite išgirsti abi puses. Jei įmanoma, pasitelkite pagalbon ir situacijoje nedalyvaujančių nuomones. Kada tai įmanoma, turėkite reikiamus dokumentinius įrodymus. Nesikliaukite gandas. Patikrinkite, kas turėtų vykti pagal oficialią logiką: politiką, procedūras, numatytus rezultatus ir kaip situacija klostosi realybėje. Pabandykite suprasti situacijos dalyvių elgesio motyvus.

Neužmirškime, kad žmonės visada vertina įvykius priklausomai nuo savo interesų ir pozicijų. Gaukite papildomos informacijos apie išorines ir vidines aplinkybes, įtakančias situaciją.

5. Analizuokite faktus. Nustatykite, kas tikra, o kas ne. Raskite problemos priežastį arba jų kompleksą. Nesusikoncentruokite vietoj problemos priežasčių prie jos simptomų. Analizuodami būsimų įvykių tikimybes ir prielaidas įvertinkite tendencijas ne tik organizacijos viduje, bet ir jos aplinkoje. Tačiau neužsižaiskite beanalizuodamas.

6. Apsvarstykite galimas veiksų kryptis. Atlikite tai atsižvelgdamas į faktinę analizę. Vėlgi naudokitės kūrybinio mąstymo metodus.

7. Įvertinkite galimų veiksų kryptis. Analizuokite tikimybes, prielaidas, išorines ir vidines tendencijas, galimas grėsmes, galimą kitų dalyvių įtraukimą į situaciją.

8. Spręskite ir realizuokite sprendimą. Mokėkite jį paaiškinti ir apginti, išsklaidykite kitų baimes dėl galimų pasekmių.

9. Atlikite sprendimo įdiegimo įvertinimą. Analizuokite priimto sprendimo efektyvumą. Tirkite patyrusių sprendimo poveikį reakcijas. Koreguokite, jeigu tai būtina, anksčiau priimtą sprendimą.

4.3. Krizių sprendimas ir metodikos

Yra pripažintos 4 krizės vystymosi stadijos. Reikia pažymėti, kad kiekvienoje stadijoje krizė gali būti sprendžiama. Kuo ankstesnėje stadijoje krizė yra pripažįstama ir imamas ją spręsti, tuo menkesnės yra pasekmės.[21]

Krizės stadijos:

1. Įvadinė (prodromal). Prasideda tada, kai pasirodo tam tikros negerovės, į kurias reikėtų atkreipti dėmesį. Jei šioje stadijoje įmonė imasi atitinkamų veiksų, t.y. pašalina kliūtis, tai krizė čia gali ir

pasibaigti. Jeigu ne - toliau išsivysto į ūmiąją (acute) stadiją. Taip pat reikia turėti omenyje, kad ne visos įvadinės krizės situacijos yra lengvai matomos ar įvardijamos.[21]

2. Ūmioji (acute) Šioje stadijoje vadybininkai gali tik imtis veiksmų, kurie kontroliuotų patiriamą žalą. Čia ypač svarbu yra imtis atitinkamų priemonių.[21]

3. Įsisenėjusi (chronic): apie šią stadiją kalbame tada, kai pirmosiose dvejose įmonė imasi kosmetinių priemonių, bet nepašalina problemos esmės. Krizė tampa įmonės sudėtine dalimi, pastoviu palydovu. [21]

4. Sprendimo (resolution) Krizė gali būti atpažinta kiekvienoje iš aukščiau išvardintų stadijų; taip pat kiekvienoje iš tų stadijų gali būti imtasi veiksmų krizės ar jos padarinių likvidavimui. Kuo ankstesnėje stadijoje yra atpažįstama krizė bei imamasi veiksmų, tuo lengviau yra ją įveikti, bei lengvesnės yra pasekmės. [21]

Komunikacija: Jei nors viena iš įmonės vidinių ar išorinių publikų mano kad jūsų įmonė turi problemų, tai jūsų komunikacijos programa turi būti nukreipta į jų susirūpinimo šaltinį.[26]

Krizės situacija palieka dvi galimybes: pasiruošti krizei arba tik reaguoti į ją. Kuo ilgiau laiko užims efektyvus reagavimas, tuo didesnė bus žala. Didžiausią žalą atneš nieko nedarymas. Labiau nei bet kas rinkodara bei ryšiai su visuomene tampa svarbūs krizės periode.[26]

Šiandien, kai informacijai pasklisti reikia vos kelių sekundžių, ypač svarbus tampa krizės komunikavimo procesas. Prasidėjus krizei, aktyviais komunikaciniais veiksmais galima sumažinti jos neigiamus padarinius, tačiau visiškai jų panaikinti nepavyks. Tai gali būti pasiekta tik nuolatinių, planuotų ryšių su visuomene veiksmų dėka, kurie padėtų užkirsti kelią galimoms problemoms. Blogiausia, ką gali organizacija padaryti ištikus krizei - tai nieko nedaryti

Tereikiant viešai informaciją visuomenė yra supažindinama su krize bei organizacijos vaidmeniu ją sprendžiant, ir tai yra daug svarbiau nei kasdienos veiksmai palaikantys tradicijas ar reputaciją.(3)

Kas trukdo įveikti krizę:

1. Abejingumas
2. Arogancija
3. Kritikos nepaisymas
4. Nedalyvavimas krizės aiškinimosi bei sprendimo procesuose
5. Informacijos neteikimas
6. Kliūčių statymas(3)

Kas padeda įveikti krizę:

1. Prisiimta atsakomybė, konsultavimasis su publikomis
2. Rodomas supratingumas, susirūpinimas

3. Etika. Negalima meluoti ar nesuteikti visos prašomos informacijos

4. Atvirumas. Reikia savanoriškai kalbėti apie esamas bei ateities problemas(3)

5. Aktyvumas. Reikia palaikyti pastovų, glaudų ryšį su krizių grupėmis, teikti informaciją anksčiau, nei jos paprašys.

6. Pagarba. Dirbti su oponentais, nemenkinti jų argumentų bei pastebėjimų.

7. Reagavimas. Krizių grupės turi tikėti, kad gaus atsakymus į visus klausimus. 8. Atsakomybė pripažįstant organizacijos vaidmenį situacijoje, kuri sukėlė krizę. [23]

Taip pat yra daug metodikų kaip elgtis krizes metu, bet apžvelgsime vieną iš pakankamai pasitvirtinusių metodikų, kuri vadinama “10 krizių vadybos žingsnių”

1. Šaltakraujiškai įvertinti situaciją ir nustatyti:

- kas vyksta;
- kodėl vyksta būtent tokiu būdu;
- kas vis vien įvyks nepriklausomai nuo Jūsų pastangų;
- kaip greitai būtina reaguoti siekiant sumažinti galimus pavojus;
- kas dalyvauja krizinėje situacijoje;
- kas gali būti į ją papildomai įtrauktas;
- kokie yra Jūsų krizės valdymo resursai (žmonės, technika, finansai, ryšiai su kitomis

organizacijomis, pažintys su įtakingais žmonėmis).

2. Sudaryti preliminarų veiksmų planą.

3. Sukurti krizės valdymo komandą.

4. Įsteigti fizinį krizės valdymo centrą.

5. Sukurti aiškią informacijos ir komunikacijos vadybos sistemą.

6. Sugebėti greitai reaguoti į netikėtai išskylančias, nenumatytas kritines situacijas.

7. Nustatyti krizės valdymo prioritetus.

8. Parengti detalius krizės įveikimo planus.

9. Pastoviai vertinti procesų eigą naudojantis operatyvia ir patikrinta informacija.

10. Sugebėti objektyviai vertinti savo veiksmus. Reikalui esant juos koreguoti.

Krizių valdymo komandos įkūrimas:

Kokia komandos prasmė? Pagal R. Katzenbach ir D. Smith:

Komanda yra nedidelė grupė žmonių, papildančių vienas kitą savo žiniomis ir įgūdžiais bei turinčių bendrą tikslą. Visi komandos nariai jaučiasi vieningai atsakingi už bendro tikslo įgyvendinimą, užduočių atlikimą ir jo būdus. Komandos yra daugelio organizacijų pagrindiniai efektyvios veiklos elementai. Jos suvienija skirtingų žmonių įgūdžius ir supratimą.

Komandinio darbo principai gali būti taikomi ir visai organizacijai, ir atskiroms jos komandoms. Šie principai skatina girdėti kitas nuomones, reaguoti į kitų pateiktas idėjas, moko konstruktyviai pateikti ir priimti kritiką, prasmingai naudotis abejonėmis.

Komandų kūrimo prielaida ir varomoji jėga yra esminiai veiklos iššūkiai.

Komandos pralenkia pavienių individų ar didelių organizacinių darinių veiklą. Tai ypač žymu, kai veikla reikalauja integruotų ir įvairialypių sugebėjimų, sprendimų bei patyrimo.

Komandos yra lanksčios ir greitai reaguoja į aplinkos pokyčius bei poreikius. Jos gali žymiai greičiau, tiksliau ir efektyviau keisti savo požiūrį atsižvelgdamos į naują informaciją ir permainas. Palyginus su komanda, atskiri darbuotojai dažniausiai yra įklimpę organizacinės biurokratijos voratinkliuose.

Labai efektyvios komandos daug laiko ir pastangų įdeda į individualaus ir kolektyvinio tikslo nagrinėjimą, modeliavimą ir suderinimą. Jos yra pasišventusios savo augimui ir sėkmei.

Ši komanda turėtų susitikti du kartus per metus. Komanda turėtų būti sudaryta iš įvairių padalinių atstovų, tam kad kuo plačiau įvertintų galimas grėsmes bei atsakus į jas. Turi būti sudarytas veiksmų planas, atsižvelgiant į didžiausios grėsmės galimas krizes. Tuo tarpu mažesnės rizikos krizėms užtektų mažesnio netikėtumų (contingency) plano. Kai planas sukurtas, visi dalyviai turi būti informuojami, taip pat turi būti vykdomi reguliarūs susitikimai plano peržiūrai bei įvertinimui, esant naujoms aplinkybėms.[22]

Kokie turi būti komandos nariai? Geri krizių vadybininkai privalo būti ryžtingi. Jie turi sugebėti priimti sprendimus žymiai greičiau, nei standartiniai vadybininkai. Tam būtina pasižymėti išskirtine kompetencija atitinkamomis asmeninėmis savybėmis. Įveikiant bet kurią krizę visų pirma būtina stengtis išbandyti klasikines, standartines vadybos technologijas, ir tik joms nepasiteisinus taikyti netradicinės vadybos metodus.

Krizių vadybininkai privalo būti tikri lyderiai, sugebantys įkvėpti komandą, gebantys suteikti jai pasitikėjimo savo jėgomis. Ir dar kartą, kas svarbiausia. Jie privalo sugebėti elgtis šaltakraujiškai.

Strateginės komandos veiksmų plano analizei įkūrimas:

Viena iš prevencijos priemonių gali būti strateginės komandos veiksmų plano analizei įkūrimas. Ją sudarytų žmonės, kurie dalyvaudami netikėtumų (contingency) planų sudaryme yra pasiekę tokį žinių bei patirties lygį, kai gali efektyviau ir greičiau reaguoti į naują krizės situaciją. Svarbiausia čia yra veiksmų plano tęstinumas, esant ramiai, be krizių, situacijai.

Gana dažnai kompanijos nusprendžia nelaikyti tokių komandų ramiu periodu, tam, kad sutaupyti pinigų, bet patirtis rodo, kad iškilus krizei įmonė išleidžia daugiau pinigų, jei neturi tokios komandos.

Šios komandos darbo principas: analizė, įgyvendinimas, pakartojimas, gali labai palengvinti iškilusią krizės situaciją. [22]

4.4. Restruktūralizacija

Tiek išsivysčiusiame, tiek ir besivystančiame pasaulyje vyksta globalinė restruktūralizacija, kurioje informacijos technologijų infrastruktūra vaidina pagrindinį vaidmenį. Informacijos technologijų vystymasis keičia įmonių struktūrą bei praktiką.

Telekomunikacijos yra varomoji jėga, kuri vienu metu kuria didžiulę pasaulinę ekonomiką, bet taip pat suskaldo ją į vis mažesnes, savarankiškesnes ir galingesnes dalis. Kuo didesnė pasaulinė ekonomika, tuo svarbesni jos smulkieji žaidėjai - šią mintį John'as Naisbitt'as pavadina- Globaliniu Paradoksu .

Kompleksiškumą pasaulinėje ekonomikoje organizuoti ir išsaugoti padeda įvairios informacijos technologijos. Tačiau, vis labiau plečiantis informacijos technologijų infrastruktūrai, ekonomikoje vis didesnę galią įgauna "smulkesni jos elementai", pradeda dominuoti "mažosios kompanijos". Tai ir yra tas pokytis įmonių struktūroje, kurį iššaukia informacijos technologijų infrastruktūros vystymasis. "Kaip atsakas į revoliuciją aukščiausių technologijų (high-tech) ir paslaugų sektoriuose daugėja naujų galimybių antrepneriams, ir to pasėkoje didėja "mažojo biznio" skaičius". [28]

Įmonių struktūros pasikeitimą galima būtų iliustruoti ir tokia mintimi: "suskaldyta" ekonomika yra grindžiama savarankiškesnių ekonominių individų veikla. M. Jussawalla'os teigimu, informacijos technologijos išlaisvina darbą: "Kompiuteris yra pajėgus išlaisvinti darbuotoją ta prasme, kad jis renka, analizuoja ir atrenka didžiulį kiekį informacijos" . Pvz., atskiras individas, dirbantis savo namuose prie kompiuterio, kažkuria tai prasme gali būti pavadintas "savarankiška įmone". Iš ties, dar pagal 1994 m. apskaičiavimus, 6 mln. amerikiečių jau dirbo savo namuose .Galima neabejoti, kad prabėgus penkmečiui šis skaičius kur kas išaugo ir vis tebeauga. Pagal JAV Komercijos Departamento apskaičiavimus, "iki 2006 metų beveik pusė visų Amerikos darbininkų dirbs informacijos technologijų gamybos sektoriuje arba naudosis jų paslaugomis" . [28]

"Neabejotinai didžiosios kompanijos gali būti pirmos pritaikant kai kurias brangias informacijos technologijas ir išnaudojant sparčius, greitai pasireiškiančius privalumus". Tačiau, jeigu praeityje tik didelės firmos galėjo sau leisti naudotis naujomis technologijomis, tai šiomis dienomis "kompiuteriai ir telekomunikacijos tapo galingu ginklu, mažoms bendrovėms siekiant įgyti pranašumą prieš stambias kompanijas" Mažos kompanijos gali geriau pasinaudoti naujų technologijų teikiama galimybėmis - greičiau reorganizuotis palyginus su stambiomis kompanijomis, todėl maži susivienijimai "gali greičiau išrasti kažką naujo ne tik paties produkto, bet ir vidinių operacijų srityje" .[21]

Informacijos technologijos, vis dažniau ir intensyviau diegiamos “mažajame biznyje” ir individualių vartotojų tarpe, padeda rasti įėjimą į specialaus asortimento rinką, specialią nišą, taip pat mažina integracijos tendenciją .

Vyksta nacionalinės ekonomikos perorganizavimas. Vyriausybės visame pasaulyje lažinasi dėl to, kad būtent privatus sektorius gali padaryti tai, ko nesugeba visuomeninis savo gremėzdiška biurokratija. Siūloma komunikacijos infrastruktūros pagalba telkti nacionalinę ekonomiką privačiose rankose.[28] Tokiu būdu informacijos technologijų sektorius keičia ekonominių veiksmų struktūrą.

Esminius pokyčius, kuriuos sąlygoja informacijos technologijų infrastruktūros vystymasis, rodo ir pereinamiesiems laikotarpiams būdingas nestabilumas bei neprognuotumas. “Darbo garantijos atrodo tik kaip prisiminimas, kai didelės organizacijos viena po kitos mažina darbuotojų skaičių ir persiorganizuoja. Augimo, darbo, švietimo ir socialinio stabilumo perspektyvos yra žymiai mažiau prognozuojamos nei buvo kada nors nuo 1930-ųjų”. Informacijos technologijos keičia gamybos ir prekybos santykius bei sukuria naujas organizacijų formas, o egzistuojančios firmos persiorganizuoja. Anksčiau gamintojai ir paslaugų teikėjai visuomet lygindavo savo gaminamų prekių ar teikiamų paslaugų kainas su tokių pačių prekių ir paslaugų kainomis rinkoje. Sėkmę užtikrindavo kuo didesnės nuosavybės turėjimas. Tam, kad būtų galima įgyti kainų pranašumą, firmos stengdavosi kuo labiau išplėsti savo nuosavybę. Tai skatino smulkių įmonių jungimąsi į stambesnes, didelių korporacijų kūrimąsi. Pastaruoju metu informacijos pagrindu besikuriantys tinklai keičia ekonominę situaciją. “Nebėra jokio reikšmingo kainų pranašumo, kurį užtikrintų pasiūlos ar marketingo grandinių valdymas, kai transakcijoms tarp nepriklausomų partnerių yra vadovaujama viename dideliame kompiuterizuotame tinkle be didelio žmogaus įsikišimo” .[28] Pastarieji pokyčiai sąlygoja didžiųjų konglomeratų skilimą ir ekonominių sąjungų bei tinklų vystymąsi. Pavyzdžiui, virtuali korporacija koordinuoja pasiūlos ir marketingo operacijas. Ji tai daro naudodamasi technologinėmis grandinėmis, tačiau korporacija nėra nei vienos jų savininkė.

Anksčiau konkurencinėje kovoje stambios kompanijos turėdavo pranašumą prieš mažas ir vidutinio dydžio įmones. Informacijos infrastruktūros vystymasis keičia įmonių galimybių bei sėkmės priklausomybę nuo jų dydžio. Informacijos technologijos sudaro sąlygas mažoms bei vidutinio dydžio įmonėms konkuruoti globalinėje rinkoje lygiai taip pat sėkmingai kaip ir stambioms. Pavyzdžiui, Interneto dėka mažos ir vidutinės įmonės gali būti pasiekiamos visame pasaulyje. “Internetu kiekvienas gali pasiūlyti paslaugas ir prekes pasauliniu mastu labai mažomis išlaidomis, taip išvengiant tradicinių didelių išlaidų, kurių pareikalautų paskirstymo tinklo sukūrimas”. [24] Svarbūs pokyčiai vyksta gamybinių įmonių inventoriaus lygyje. Sukaupta produkcija nebelaikoma kompanijos turtu užtikrinančiu didesnes galimybes rinkoje. “Pats jos buvimas dabar labiau yra silpnumo, o ne stiprybės ženklas - daugiau

atsakomybė negu turtas” [24]. Todėl sandėliai, kuriuose būdavo kaupiamos pagamintos prekės nyksta. Prekių kaupimo tik “tam kartui” sistemos padeda išvengti ilgalaikio sandėliavimo. Smulkūs prekyautojai ieško naujų paskirstymo būdų tam, kad išvengtų pagamintos produkcijos “atsargų”.

Pasaulis sparčiai žengia į informacijos amžių, kuriame vyraus žiniomis grindžiama veikla. Sėkmingą organizacijų veiklą ir konkurencingumą nusako gebėjimas naudotis vienu iš svarbiausių jos išteklių - žiniomis. Sudėtingoms problemoms spręsti tenka remtis kelių žmonių bei organizacijos struktūrinių padalinių bendrai sukauptomis žiniomis. Antra vertus, žinios turi būti prieinamos visiems organizacijos darbuotojams, t. y. darbui reikalingomis žiniomis turi turėti galimybę naudotis ne keli, o visi kolektyvo nariai. Kaip jau buvo minėta, ryškėja tendencija, kad tai, ką žmonės sukuria, vis labiau susiję su informacija ir žiniomis, o ne fizine verte. Gamybos ir kituose verslo procesuose didėja informacijos kiekis. Didėja informacijos kiekis, įkūnytas gaminių bei paslaugų vertėje. Mus supantis pasaulis yra labai dinamiškas, todėl organizacijos, siekdamos išlikti konkurencingos, turi sugebėti kuo greičiau reaguoti į išorinės aplinkos pokyčius. Norint išlikti konkurencinėje kovoje, reikia rinkai siūlyti vis modernesnius gaminius bei paslaugas, o tai verčia priimti sudėtingus sprendimus per vis trumpesnę laiką. Todėl laikas, per kurį pasinaudojama reikiamomis žiniomis, tampa esminiu organizacijos sėkmės veiksniumi. Pasinaudojimo reikiamomis žiniomis trukmę ir efektyvumą lemia darbo su žiniomis technologija.

Industrinio amžiaus strategijos gigantų principas „padarau ir parduodu“, kai tobulos gamybos technologijos buvo esminė organizacijų sėkmės prielaida, - prarado savo vertę ir traukiasi. Situacija kinta. Informacinėje visuomenėje technologijų vaidmuo nėra esminis, bet jos turi tiesioginį poveikį organizacijų funkcionavimui. Informacinės technologijos jau atgyveno tą etapą, kai buvo labai sunku įgyti informacijos, interpretuoti ją ir naudoti. Šiandien kompanijos, siekdamos būti pelningos, stengiasi numatyti ir greitai prisitaikyti prie kintančių vartotojų poreikių. IRT pažanga iš esmės keičia organizacijų santykį su išorine aplinka ir veikia vidinius elementus. Organizaciją galima nagrinėti kaip socialinę struktūrą, kuri ima išteklius iš aplinkos, juos verslo proceso metu apdoroja ir rezultatus pateikia aplinkai. Šiuo atveju verslo procesai yra būdai, kuriuos organizacija taiko veiklai, informacijai ir žinioms koordinuoti bei organizuoti, kad būtų sukurti kuo didesnę vertę turintys produktai ar paslaugos. Organizacija iš esmės galima analizuoti kaip daugelio verslo procesų visumą. Organizacija akcentuojama ne kaip vertikaliųjų funkcijų rinkinys, o kaip horizontaliųjų procesų aibė ir apibrėžiama kaip susidedanti iš daug nepriklausomų verslo procesų, kurie kartu kuria produktus ir paslaugas verslo aplinkoje.

Organizacija tapatinama su joje vykstančių procesų visuma. Pereinant į industrinį amžių F. Teiloras pagrindė ir įgyvendino idėją, kad atliekamas darbas (produkcijos gamyba) gali būti suskaidytas į mažesnes ir paprastesnes užduotis. Dabar organizacijos grįžta prie idėjos iš naujo unifikuoti smulkesnes užduotis į verslo procesus. Įvairūs mokslininkai ir specialistai skirtingai aiškina informacinių technologijų

įtaką organizacijoms, pavyzdžiui, mažėja vidutinio lygio vadovų skaičius ir administravimo išlaidos, daugėja vidutinio lygio darbuotojų. Jie, gaudami daugiau informacijos, gali priimti reikšmingesnius sprendimus, vyrauja žinias tvarkantys darbuotojai, sprendimai priimami labiau centralizuotai. Tačiau vieningai pripažįstama, kad IRT lemia organizacijų išlikimą, konkurencingumą, leidžia rengti bei priimti sprendimus neapibrėžtose, rizikingose situacijose, skatina kurti intelektinę produkciją bei teikti paslaugas, skatina lankstesnę bei žiniomis grindžiamą veiklą, struktūrinius organizacijų pokyčius ir pan. Dauguma didelių organizacijų, atsižvelgdamos į informacinių technologijų sukurtą konkurenciją, atsisako mažinti operacijų sudėtingumą ir kainas. Organizacijas mažinti nėra išeitis. Pagrindinis tikslas yra tapti didele organizacija, išlaikant mažos organizacijos dviasią ir apsukrumą. Taigi vyrauja nuomonė, kad organizacijos dydis turi išlikti. Tokiu atveju pagrindiniu didelės organizacijos bruožu gali tapti rinkos jėga, o ne biurokratinis valdymas. Norėdamos išlikti didelės, organizacijos turi diegti naujas strategijas, iš kurių viena yra ryšinis valdymas, arba valdymas per tinklą.

Bet kuriuo metu organizacija turi būti pasiruošusi atlaikyti kilusius sunkumus. Nūdienos nepastovaus verslo aplinkoje strategijos pritaikomos konkrečiam atvejui. Reaguodami į šia situaciją, aukščiausio rango vadovai privalo naujai pažvelgti į informacines technologijas. Investuodama į izoliuotas informacinių technologijų sistemas, tokias kaip elektroninis paštas, užsakymų ar inventoriaus kontrolės sistemos, organizacija turi investuoti ir į IRT galimybes, kurių prireiks vadovaujant tinklu. Idealaus valdymo tinklu įdiegimo modelį organizacijos taiko, kad kontroliuotų visas verslo operacijas. Remiantis šiuo modeliu tyrimų sistemos, duomenų bazės ir kiti techniniai komponentai ekvivalenčiai pritaikyti verslui valdyti. Vykdomoji organizacijos komanda valdo organizaciją, taikydama kontrolę informacinėje verslo kovoje. Vadybininkai atsižvelgia į žinių naujoves, keičia verslo planus, prisitaiko prie išorinių sąlygų, tikrina atsakingų jų atstovų veiklą ir siunčia nurodymus gamybos bei pardavimo padaliniams.

Žinoma, jei informacinis organizacijos modelis neatspindi realybės, yra nebaigtas ar veikia remdamasis neteisingais duomenimis, rezultatas gali būti katastrofiškas. Stambiosios verslo organizacijos valdymo modelio kūrimas - ypač atsakingas darbas. Jau sėkmingai veikia organizacijos, kurios įvairiuose lygiuose valdo tinklu - nuo paprasčiausio proceso automatizavimo iki baigto organizacijos informacinio modelio, susisteminančio verslo strategiją ir taktiką. Daugelis organizacijų dešimtmečius automatizavo savo verslo padalinius, organizacijose taikė nesuderintus tinklus bei kompiuterines sistemas. Bet informacinėje ekonomikoje decentralizuotos komandos reikalauja aiškaus vaizdo, rodančio, kas vyksta organizacijos viduje. Skaidrus elgesys reikalauja daugiau nei tik sėkmingai atlikti darbą ir sujungti darbuotojus tinklais. Visa tai apima informacinis organizacijos modelis, kuris susistemina organizacijos ryšių tinklus ir darbo atlikimo pobūdį, bet daug svarbiau yra, kad modelis apimtų tai, kaip kas yra keičiama ir kaip atliekamas darbas. Daugelio organizacijų išlikimo sąlyga tapo atsiradusi galimybė

įstaigoms prisitaikyti dinamiškoje aplinkoje. Būtent ši galimybė atskiria valdymo tinklu strategiją nuo statiškos „padarau ir parduodu“ strategijos.

Per pastaruosius tris dešimtmečius verslui plėtoti organizacijos informacinės technologijas taikė rafinuotesniais būdais. Šiandien kompiuteriai jau padeda vadovams kontroliuoti automatizuotą verslo procesą, pavyzdžiui, nuo algalapių sudarymo iki grynujų pinigų išdavimo. Iš tikrųjų organizacija gali sukurti savo verslo pristatymą automatizuodama veiklos procedūras, t. y. susistemindama jas kompiuterinėse programose. Mažose kompanijose modelis „kaip mes čia dirbame“ dažnai būna kelių žmonių mintyse. Tokiomis sąlygomis, jei vyresnieji vadovai pasiryžę paaukoti lankstumą ir atstovauti IRT modelių specialistams, būtų galima pateikti pakankamai kompiuterinių programų verslui valdyti tinklu.

Apibendrinant, mes matome kad labai pasikeitė verslo organizavimas, pasikeitė verslo valdymo technikos ir galimybės, pritaikius naujas informacinės technologijas. Vykstant globalizacijai pasikeitė ir verslo valdymo specifika atnešusį įmonėms nemažai tiek naudos tiek problemų, kuriems išspręsti prireikė naujų žinių ir naujo priėjimo prie problemų sprendimo.

IŠVADOS

Pasaulyje vyksta spartūs globalizacijos procesai. Vis labiau pastebimas energetinių išteklių trūkumas. Nemažai problemų kyla dėl aukštos kvalifikacijos darbuotojų stokos. Informacinių technologijų plėtra bei auganti konkurencija verčia verslą nuolat ieškoti būdų plėsti rinką, atnaujinti gamybą, mažinti gamybos sąnaudas. Organizacijos, prisitaikydamos prie rinkos pokyčių, reorganizuoja savo veiklą. Šiuo atveju reorganizacija yra suprantama kaip organizacijos veiklos įvairiapusiškumas, plėtotė, siekiant veiklos pokyčių. Paprastai reorganizacija siejama su nauja organizacijos veikla ir jungia įvairiausias organizacijos valdymo sritis. Ji vykdoma organizacijai plečiant veiklą ir funkcijas, atnaujinant ar pradedant naujo produkto gamybą, keičiant ar plečiant pardavimo geografiją, pardavimų strategiją ir pan. Svarbiausios reorganizavimo priežastys - įmonių vidinė ir išorinė plėtra. Organizacijos, įvertindamos darbo jėgos rinkos pokyčius, ieško naujų galimybių. Taikant šiuolaikines informacines technologijas plėtojamos naujos organizavimo formos - vis plačiau išigali organizacijų virtualumo sprendimai. Tai sudaro prielaidas išplėsti gamybinės veiklos geografiją ir sumažinti neigiamą darbo jėgos trūkumo poveikį. Tokiu būdu organizacijos, steigdamos atstovybes, filialus ir darbo vietas užsienio šalyse, investuodamos į kitų šalių įmones ar steigdamos bendras įmones, peržengia savo šalies ribas ir dalyvauja verslo globalizacijos procese.

Organizacijų veikos pokyčiams ir plėtrai nemažos lemiamos reikšmės turi išorinės priežastys - siekis išsivirti naujose perspektyviose rinkose, mokslo ir technikos pažanga, paklausos svyravimai, konkurencijos aštrėjimas, esminių ekonominių sąlygų pokyčiai ir kt. Be abejo, reikia įvertinti ir vidines veiklos sąlygas bei siekius, kuo geriau panaudoti turimus išteklius, gamybinius pajėgumus, personalą ir taip siekti sinergijos. Visais atvejais organizacijos, pertvarkydamos, diversifikuodamos veiklą, siekia strateginių tikslų. Juos įgyvendindamos kuria tinkamas prielaidas didinti organizacijos išskirtinumą ir konkurencingumą, mažinti riziką, gauti sinerginį efektą iš skirtingų veiklos sričių, geriau naudoti organizacijos išteklius ir pajėgumus. Strateginis valdymas yra nuolatinis dinaminis ir nuoseklus procesas, jį vykdydama organizacija laiku prisitaiko prie išorinės aplinkos pokyčių ir efektyviau naudoja turimą potencialą.

Valdymo srityje vykstančius pokyčius lemia visuomenės institucijų ir struktūrų skirtumai, transformacijos bei globalizacijos procesai, nauji sprendimų priėmimo ir įgyvendinimo būdai bei technologijos. Sukuriamos naujos valdymo ir administravimo sistemos, naujos atsakomybės formos,

kurias apibūdina modernios viešųjų institucijų valdymo tendencijos, ir spartėja jas atitinkantys turinio pokyčiai.

Nūdienos sąlygomis, vykstant globalizacijos ir tarptautinės integracijos procesams, sparčiai formuojantis informacijos visuomenei, vis didesnės reikšmės įgauna žmogiškųjų išteklių vadyba. Ši aplinkybė ypač svarbi toms šalims, kurios disponuoja ribotais gamtos turtais bei materialiniais ištekliais ir kurių socialinę bei ekonominę raidą lemia žmogiškųjų išteklių kokybė bei gebėjimai tobulinti žmogiškųjų išteklių potencialą.

Rengiant ir įgyvendinant socialinę bei ekonominę plėtrą XXI amžiuje apibrėžiančius strateginius sprendimus, žmogiškųjų išteklių tobulinimo strategijos turi būti traktuojamos kaip prioritetingos specializuotos strategijos bendroje socialinės ekonominės plėtros bei valstybės plėtojimo strategijų struktūroje.

Dabar valstybės, kaip ir verslo struktūrų, valdymas neišsivaizduojamas be naujausių informacinių technologijų ir nuotolinio ryšio priemonių. Informacinių technologijų ir nuotolinių ryšių taikymas viešajame sektoriuje sudaro prielaidas pagerinti gyventojams teikiamų viešųjų paslaugų kokybę, siekti veiklos skaidrumo ir mažinti korupciją. Visa tai skatina viešojo administravimo institucijas taikyti naujus darbo ir valdymo metodus.

Šiuolaikinės informacinės technologijos sudaro prielaidas dinamišką globalizavimo procesą įvertinti ir tinkamai prie jo prisitaikyti. Organizacijų, verslo ir viešojo sektoriaus - siekis yra didinti veiklos efektyvumą, taikant naujus darbo ir vadybos metodus. Vartotojai taip pat siekia padidinti savo galimybes gauti produkciją ar paslaugas iš bet kurios geografinės vietos ir bet kuriuo metu, taikant tam informacines technologijas. Deja, nors elektroninis verslas pasaulyje plačiai paplitęs, elektroninės valdžios plėtra vis dar per lėta, todėl kyla nauji iššūkiai valstybės institucijoms ir viešojo sektoriaus personalui. Kartu šie iššūkiai kyla visiems socialinės ir ekonominės sistemos elementams - visuomenei, verslui ir valstybei.

Labai svarbia vietą informacijos visuomenėje užima informacijos ir krizių vadyba. Krizių vadyba - tai ištis plati ir sudėtinga sfera, atverianti naujas galimybes ir atskleidžianti aspektus, kurių neapima tradicinė organizacijos vadyba. Apskritai kalbant, informacijos, kurią turi tauta, kiekis ir kokybė tampa lemiamu veiksniu tarptautinėje konferencinėje aplinkoje. Informacija padeda nugalėti inertiškumą ir skatina firmas ieškoti naujų veiklos būdų ir galimybių, padeda stiprinti konkurencinį pranašumą tradicinėse ūkio šakose. Tik valstybės, vykdančios pažangią informacijos politiką ir plėtojančios informacijos infrastruktūrą, turės kritinį konkurencinį pranašumą globalioje ateities ekonomikoje.

Tolydžio intensyvėjant informacinės sąveikos procesams, atsiranda globali visuomenė, kurios pagrindiniu bruožu tampa informacija. Globalizacijos sąlygomis transformuojasi nacionalinės valstybės,

kuriasi internacionalinės institucijos, formuojasi jų tinklai. Labiausiai industriniu požiūriu išsivysčiusiose valstybėse realiai modeliuojamas kitas pasaulio raidos etapo tikslas - informacijos, kompetencijos ir išminties visuomenė. Kiekviena stipri valstybė, pasitelkusi modernią informacijos vadybą, siekia suformuoti savo strateginę poziciją bei sukurti kritinį strateginį pranašumą - savo sėkmės garantą.

Krizės yra neišvengiamas ir nuolatinis įmonių palydovas. Kadangi krizių išvengti praktiškai neįmanoma, nes krizių specifika keičiasi kartu su visuomenės pasikeitimais, tai vienintelė išeitis yra rūpintis prevencija bei efektyvių sprendimų paieška, jei krizė iškyla. Tai reikalauja daug pastangų bei investicijų.

Krizių vadyba apima įvairius veiksmus bei struktūras, sumanytus tam kad krizės būtų numatomos bei sėkmingai sprendžiamos.

Naudojant naujausias informacines technologijas, bei greitą ir lengvą priėjimą prie informacijos, įmonės nesudėtingai gali prieiti prie jiems aktualios informacijos ir „numatyti“ savo verslo plėtros ateitį, taip apsisaugojami nuo nebereikalingų krizių.

Įvykus krizei, didžiausias dėmesį reikia skirti krizių prevencijai; tai santykinai pigesnė bei daug efektyvesnė strategija nei tik reakcija į iškilusią krizę. Kita vertus, krizių sprendimas (reakcija) yra glaudžiai susijęs su prevencija, kadangi efektyvus sprendimas dažniausiai virsta prevencine priemone, o gerai apgalvoti prevenciniai planai stipriai įtakoja sprendimus.

Taigi, remiantis mokslininkų ir teoretikų darbais, galime prieiti prie išvados, kad informacijos visuomene turi didelį potencialą plėtrai. Kartu su informacijos visuomenės plėtra, keisis ir požiūris į verslą, į bendravimą ir aplamai į visą gyvenimą. Šie pokyčiai atneša tiek naujas galimybes verslui plėtoti, naujus sprendimus tiek ir naujas problemas, krizes.

Krizės taip pat kaip ir visuomenė keičiasi, bet ne taip sparčiai, o kad jų išvengti arba išspręsti galime naudotis šiandieniniais krizių vadybos metodais, tik visas operacijas reikėtų atlikti žymiai sparčiau. Organizacijoje turi pastoviai veikti informacijos analizavimo komanda, kuri filtruos ir nukreips reikalinga informacija kitiems organizacijos padaliniais, kad jie galėtų įvertinti esama situaciją ir priimti teisingus sprendimus, bei krizių sprendimų komanda, kuri saugos įmonę nuo krizinių situacijų, o krizei įvykus, operatyviai pritaikis reikamas žinias bei priims reikiamus sprendimus jai įveikti.

BIBLIOGRAFINIŲ NUORODŲ SĄRAŠAS:

1. Augustinaitis A. Šiandiena kaip transinformatiškumas. *Sociologija* 1999/4(6), pp. 28-44.
2. Jarockytė, Audronė Informacinė visuomenė Lietuvoje: 1990-2000 m.: monografija Vilnius : Žara , 2003
3. Sakalas A., Savanevičienė A. Įmonės krizių vadyba : vadovėlis. Kauno technologijos Universitetas, 2003
4. Valackienė, A. Krizių valdymas ir sprendimų priėmimas : mokomoji knyga. Kauno technologijos Universitetas
5. Bell, Daniel. Kapitalizmo kultūriniai prieštaravimai Vilnius : Alma littera , 2003
6. Beniger, J. R. The Control Revolution: Technological And Economic Origins Of The Information Society. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1986.
7. Boudon, R. Theories Of Social Change. Cambridge, Polity Press, 1986.
8. Brzezinski, Zbigniew Nebevaldomas pasaulis : globalinė sumaištis XXI amžiaus išvakarėse Vilnius : Tvermė , 1998
9. Castells, M. End Of Millennium (Castells, Manuel. Information Age, V. 3). Blackwell Pub., 1998.
10. Castells, M. Informacijos amžius: ekonomika, visuomenė ir kultūra, Kaunas : Poligrafija ir informatika, 2005
11. Dunleavy Patrick, O’Leary Brendan Valstybės teorijos : liberaliosios demokratijos politika. [iš anglų kalbos vertė Algirdas Degutis] Vilnius : Eugrimas , 1999
12. Gouldner, Alvin W. The coming crisis of Western sociology / London : Heinemann, 1977
13. Lyotard, Jean-Francois. Postmodernus būvis : šiuolaikinį žinojimą aptariant. Vilnius : Baltos lankos , 1993
14. Machlup, F. The production and Distribution of Knowledge in the United States. Princeton: Princeton University, 1962
15. Roszak, T. The Cult Of Information: The Folklore Of Computers And The True Art Of Thinking. Cambridge: Lutterworth Press, 1986
16. Slevin, J. The Internet And Society. Malden: Polity Press & Blackwell Publishers Inc., 2000.
17. Stonier, T. Information And The Internal Structure Of The Universe: An Exploration Into Information Physics. London: Springer-Verlag, 1990.
18. Webster, F. Theories Of The Information Society. London: Routledge, 1995.

Elektroninės monografijos, duomenų bazės ir kompiuterių programos:

19. Arūnas Augustinaitis. Prieiga per internetą: <http://www.leidykla.vu.lt/inetleid/inf-mok/16/str3.html> [žiūrėta 2006 12 15]
20. Informacijos vadybos samprata. Prieiga per internetą: http://www.infovi.lt/ivs/biblioteka/temos/infovadyba.htm#_Toc486382758 [žiūrėta 2006 12 15]
21. Kash, Toby J. and Darling, John R. Crisis management: prevention, diagnosis and Intervention. Prieiga per internetą: http://distance.nsc.vu.lt/SCRIPT/siuolaikvadyba/scripts/student/serve_page.pl/siuolaikvadyba/2_Dalis/9skyrius/9skyrius.html?991069945+808931253+OFF+2_Dalis/9skyrius/Skaitiniai/kriziu1.pdf [žiūrėta 2006 12 10]
22. Crisis Management. Privy Council Office Government of Canada. Prieiga per internetą: http://distance.nsc.vu.lt/SCRIPT/siuolaikvadyba/scripts/student/serve_page.pl/siuolaikvadyba/2_Dalis/9skyrius/9skyrius.html?991069945+808931253+OFF+2_Dalis/9skyrius/Skaitiniai/Kriziu_v.pdf [žiūrėta 2006 12 15]
23. Communication Culture: Crisis-Prone and Crisis-Avert Behaviors. Prieiga per internetą: http://distance.nsc.vu.lt/SCRIPT/siuolaikvadyba/scripts/student/serve_page.pl/siuolaikvadyba/2_Dalis/9skyrius/9skyrius.html?991069945+808931253+OFF+2_Dalis/9skyrius/Skaitiniai/CommunicationCulture.htm [žiūrėta 2006 12 15]
24. Skyrme, David J. Global Intelligence Networking: Technological Opportunities and Human Challenges . The Journal of AGSI - The Association for Global Strategic Information (ISSN 0965 4380). Volume 4 - Issue 3, pp. 106-115 (November 1995). Prieiga per internetą: http://distance.nsc.vu.lt/SCRIPT/KF0003/scripts/student/serve_page.pl?1085851085+Informacijos_Vadyba/1_dalis/4skyrius/Valdymas_inf_eroje.htm+OFF+Informacijos_Vadyba/1_dalis/4skyrius/Valdymas_inf_eroje.htm [žiūrėta 2006 12 13]
25. Crisis Management Handbook: A Guide for Overseas Staff, Peace Corps Volunteer Safety Council http://distance.nsc.vu.lt/SCRIPT/siuolaikvadyba/scripts/student/serve_page.pl/siuolaikvadyba/2_Dalis/9skyrius/9skyrius.html?991069945+808931253+OFF+2_Dalis/9skyrius/Skaitiniai/Handbook.htm [žiūrėta 2006 12 14]
26. Bernstein, Jonathan The Ten Steps of Crisis Communication. Prieiga per internetą: http://distance.nsc.vu.lt/SCRIPT/siuolaikvadyba/scripts/student/serve_page.pl/siuolaikvadyba/2_Dalis/9skyrius/9skyrius.html?991069945+808931253+OFF+2_Dalis/9skyrius/Skaitiniai/10steps.htm [žiūrėta 2006 12 10]

27. http://distance.nsc.vu.lt/SCRIPT/KF0003/scripts/student/serve_page.pl?1085822269+Informacijos_Vadyba/1_dalis/1skyrius/IV_proc_visuomeneje.html+OFF+Informacijos_Vadyba/1_dalis/1skyrius/IV_proc_visuomeneje.html [žiurėta 2006 12 10]

28. http://distance.nsc.vu.lt/SCRIPT/KF0003/scripts/student/serve_page.pl?1085822269+Informacijos_Vadyba/1_dalis/1skyrius/IV_proc_visuomeneje.html+OFF+Informacijos_Vadyba/1_dalis/1skyrius/IV_proc_visuomeneje.html [žiurėta 2006 12 10]

29. <http://europa.eu>

CRISIS MANAGEMENT IN THE INFORMATION SOCIETY: CHARACTER AND TENDENCIES (SUMMARY)

A new, rapidly growing modern information society is discussed to a large extent. This society is based on the development of information technology and its massive application in different areas of life as well as orientation of the society members towards intellectual products, determined by information processes. It is claimed that a united and accurate assessment and classification system of information society has been not created so far. The variety of attitudes to the existing models and theories of the information society are studied.

The information society development is seen as a constituent part of globalisation process, revealing new opportunities and threats to the society. It is stated that the information society is the first step towards the knowledge society. The consistent patterns of formation of the information society in Lithuania and initiatives of the European Union (EU) in this underlying direction of the society development are analysed.

A lot of attention is given to the creation of the knowledge society and knowledge economy. Concepts and definitions of the knowledge society, knowledge management components and constituent parts are discussed. The main preconditions for creating the knowledge society and knowledge economy in Lithuania are described, evaluating scientific investigation results, achievements of higher education and accumulated experience in this field in the countries world-leaders.

Ideally, every aspect of a company's activity that could expose the enterprise to significant risk should be known, assessed and managed to best effect. This is not the easiest thing to do. Total success may be more an aspiration than a reality. One thing, however, is certain. Efforts made to achieve this goal rarely fail to pay off. Effective risk management not only avoids or reduces losses, but it sharpens the competitive edge. Good governance requires that risk identification be comprehensive, and risk management as optimal as good/best practice will allow.

Spotting and assessing risks that may result in crises with legal, political or public relations fallout is only one aspect of risk management, but it is one of the most important.

"Fallouts" refer to the various sorts of external reactions and business consequences that may follow corporate decisions and activities. Risk management concern is mainly with those negative, sometimes unexpected reactions that can threaten the corporate image, more so if not well handled.

Fallout crises may be triggered by events such as:

accidents, engineering failures, and other such events that have adverse health, safety or environmental effects;

cost overruns or bankruptcy due to inadequate financial management or criminal fraud; challenges to a corporate project at the proposal stage, or responses to a negative – that is a decision not to do something, or a failure to perform as expected. perceptions by influential elements in the community that a corporation's priorities or values clash with the public interest.

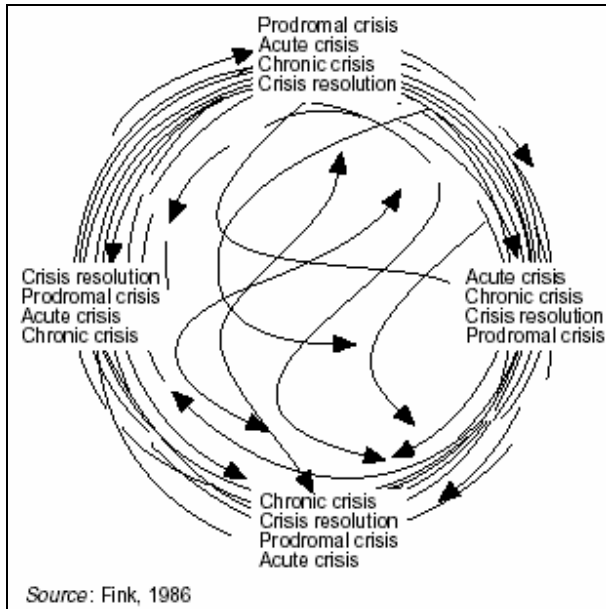
Fallouts can be fought out in the media, in industrial disputes, in protest actions, and/or in the courts and the legislature.

In other words, the range and possibilities of fallouts are fairly limitless – both in respect of their causes and the way they unfold.

PRIEDAI

1 Priedas

Kaip mes įsivaizduojame krizę?

O kaip turėtume įsivaizduoti?

